

V PRIČAKOVANJU ZGODOVINSKIH ODLOČITEV

Kako si italijanski nacionalisti zamišljajo sporazum

Kar nam je Bog dal, nam ljudje ne smejo vzeti - Nemoralen zakonski načrt o uslužbencih pri ZVU

Pogajanja o Trstu se nadaljujejo v strogi tajnosti, tako da javnost nič ne ve, kako tečejo.

Iz časopisov smo zvedeli le to, da je po mnenju rimske vlade sporazum sedaj odvisen samo še od Jugoslavije, medtem ko trdijo v Beogradu, da ima poslednjo besedo sedaj Italija.

Ljudje se sprašujejo, kako moreta Rim in Beograd trditi eden belo in drugi črno. Katera od obeh vlad ima prav?

Mi si razlagamo stvar takole. Ko so Angleži in Amerikanci zaključili pogajanja z Jugoslavi, so si v Rimu mislili: kar so zapadni zavezniki Italiji priborili, je pridobljeno, tega Jugoslavija ne more več preklicati. Sedaj postavimo pa še mi svoje zahteve. V novih pogajanjih bo Jugoslavija morala iznova popustiti in položaj Italije se bo v Trstu in coni A še bolj učvrstil. Rim je svoje zahteve sporočil zaveznikom in pričakoval, da bodo ti sedaj pritisnili na Jugoslavo. Sporazum je torej odvisen od Beograda!

NAJTEŽJE RAZDOBJE

Jugoslavi so pa, kakor se zdi, čisto drugačnega mnenja: Angleži in Amerikanci so po njihovem iztisnili v skoro petmesečnih pogajanjih iz Jugoslavije vse, kar se je le dalo iztisniti. Italijanske koristi so branili edločneje kakor Italija sama. Kar je Jugoslavija sprejela, je zato poslednja ponudba. Nova popuščanja so nemogoča. Govoriti se da še o malenkostih, bistvo mora pa ostati nespremenjeno. Če je Rim voljan, naj sprejme, sicer se sporazum ne podpiše. Zadnjo besedo ima sedaj Italija.

Tako nekako — pravi Il Corriere della Sera — je konec julija jugoslovanska vlada pisala v London. Nove italijanske zahteve je odbila.

Pogajanja so stopila v poslednje, najbolj kočljivo in težko obdobje, kjer lahko nastanejo vsak čas taki zapletljivi in spori, da pade ves sporazum v vodo. Tako je v diplomaciji! Razgovori, ki so jih Angleži vodili z Egiptom o Suez, so trajali 8 let. Ko se je zdelo, da je že vse lepo urejeno, so se diplomati sprli in šli narazen. Spet so se sestali in spet razšli in to se je ponavljalo skozi 8 let. Naše prebivalstvo želi, da bi se isto zgodilo s Trstom.

Zakaj? Zaradi tega, ker si Slovenci od sporazuma, ki se pripravlja, ne obetajo nič dobrega. Besedilo, okoli katerega se vrtil borba, je našemu ljudstvu neznan, vendar je sovravnost do Slovencev, s katerim je italijanska javnost prežeta, vsemu svetu vidna. Tu le nekaj dokazov.

KAJ BO Z USLUŽBENCI PRI ZVU

Medtem ko v Londonu razpravljajo o pravicah, ki bi jih bilo treba dati Slovincem, je odbor rimskega senata odobril zakonski načrt o uslužbencih pri ZVU. Zadnjič smo že rekli, da bi ta načrt moral pomiriti uslužbenec in njih družine. Vzeti bi jim moral vsak strah pred bodočnostjo: ohranili naj bi dosedanje pravice in ostali v službah.

Sedaj ko je zakonski osnutek sprejet, pa bomo črno na belem, kako bi ravnala italijanska vlada z našimi ljudmi. Italija najprej ne sprejema nobenih dolžnosti do uslužbencev, ki niso italijanski državljani. Toda, četudi si italijanski državljani, ti to prav nič ne pomaga, ako si s kakim določenim dejanjem nastopil proti vrnitvi Svobodnega Tržaškega ozemlja Italiji. Nič ti ne koristi dokazovanje, da je Svobodno ozemlje bilo potrjeno z mirovno pogodbo in da je bila dolžnost vsakega uslužbenca ZVU Svobodno ozemlje zvesto in pošteno braniti! Saj si za to bil sprejet v službo in tako se je glasila službena prisega!

Tiste, ki so držali dano besedo, sedaj lahko postavijo na cesto, one, ki so besedo prelomili, hočejo nagraditi. Taka je krščanska morala vladajoče stranke! Rim se prav nič ne pomišlja tako nemoralno uzakoniti in jo sredi pogajanj v Londonu priobčiti vsemu svetu. Politika, ki jo Italija obljublja Trstu, je politika maščevanja! S tem je vsako pomirjenje v naših krajih že vnaprej izpodkopano in onemogočeno.

Zakonski načrt je v ostrem nasprotju z mirovno pogodbo in načeli mednarodnega prava in bi ga rimska vlada, ako želi sporazum, morala takoj umakniti. Če tega ne stori,

temveč se z njim še hvali, je vsakemu slepcu jasno, kakšna usoda čaka Slovence, ako preide uprava cone A v roke Italije. Vsakdo ve, da so priključitvi k Italiji vsi Slovenci nasprotni, z zakonskim načrtom hoče torej Rim udariti tržaške Slovence. Kako naj se na taki podlagi ustvari sporazum med Italijo in Jugoslavijo? Kako more naša matična država izročiti slovensko prebivalstvo maščevanju laškega nacionalizma? Trdno pričakujemo, da tega ne bo storila.

ITALIJANSKO NASELJE
PRI ŽAVLJAH

Drugi dokaz, kakšno usodo nam Italijani pripravljajo, nudi Slovincem najnovejši načrt ravnatelja za finance in gospodarstvo pri ZVU dr. Sartorija. Po njem naj bi se v Žavljah zgradilo v doglednem času delavsko naselje s 1500 stanovanji. Če računamo na vsako stanovanje družino s 4 člani, bi v Žavljah nastala nova mestna četrt s 6000 prebivalci. Naselje bi bilo zgrajeno na čisto slovenski zemlji. Dr. Sartori je izjavil, da za sedaj ne bodo še razlaščevali naših kmetov. Prej je treba izdelati gradbeni načrt, da se izbere najprimernejši kraj za hiše. Razlaščevanje bo pa pozneje gotovo prišlo.

S kmeti, ki jih mislijo pognati z domače grude, bodo ravnali, kakor trdi Sartori, »pravično« ter upoštevali njih želje. Slovenski kmetje v Žavljah imajo pa samo eno željo: da jih Sartori, različni italijanski industrialci in Amerikanci puste na miru!

Zopet so se namreč Amerikanci ponudili, da s svojim denariem podprejo italijanske nacionaliste. Razlastitev slovenskih kmetov

(Nadaljevanje na 3. strani)

Ali je sporazum o Trstu že sklenjen?

Ameriški dopisni urad United Press trdi, da je tržaško vprašanje že rešeno. Prihodnji ponedeljek ob 10. uri in 30 minut bodo baje v Rimu, Beogradu, Washingtonu, Londonu in Parizu to uradno razglasili.

Angleški in ameriški vojaki, nastanjeni v Trstu, da se že pripravljajo na odhod. Angleška vojska bo baje odkorakala s Tržaškega v teku 30, ameriška pa 60 dni po objavi sporazuma.

V Trst pride baje najprej le oddelek bersaljerov, medtem ko bo varnostna služba ostala še nadalje v rokah civilne policije.

Nova uprava bo v začetku enaka zavezniški in bo nosila naziv: »Začasna vlada italijanske uprave v Trstu«.

Na mesto generala Wintertona bo baje imenovan »visoki komisar« Krištof Fracassi, sedanji italijanski politični svetovalec pri ZVU.

Kaj naj rečemo k tej razburljivi novici? Na vprašanje, ali je resnična, je ameriški zunanji minister Dulles odgovoril, da je ne more še potrditi. »Gre za tako vrsto rešitve, ki jo mora človek videti, preden vanjo verjame. Kljub temu bi rad verjel, da so te vesti resnične«.

Naše prebivalstvo je seveda prav nasprotnega mišljenja: iz srca želi, da bi bila vest neresnična, ena izmed običajnih izmišljotin vsevednih časnikarjev, ki tako radi razburjajo ljudstvo.

Resnica bo prišla v nekaj dneh na dan.

NOVICE Z VSEGA SVETA

BALKANSKO ZAVEZNIŠTVO

bodo podpisali jutri na Bledu.

Doslej se je zdelo, da se pogodba ne more skleniti, ako ni prej rešeno tržaško vprašanje. Tako je bilo stališče Rima, medtem ko so balkanski zavezniki trdili, da se smejo združiti brez ozira na sporazum o Trstu. Njihovo stališče je zmagalo.

Vojaška pogodba bo utrdila mednarodni položaj in ugled Turčije, Grčije in Jugoslavije.

SOCIALNO STANJE V TRSTU

je boljše kakor v Italiji. To se vidi že po tem, da je pri nas prijaviło mnogo več oseb svoje dohodke po davčnem zakonu Vanoni kot v republiki. Na vsakih 100 Tržačanov je prišlo 6 prijav, v Italiji je odstotek manjši, to se pravi, da tam ljudje manj zaslužijo.

POROKE V TRSTU

Iz statistike tržaške občine je razvidno, da je lani bila najmlajša nevesta stara 14 let. Najstarejša je štela 70 pomladi. Bila bi lahko prababica najmlajši.

Največ moških se je poročilo med 25. in 29. letom, žensk pa med 21. in 41.

JAVNA DEJA

Tržaška občina je začela zidati javne zgradbe, ki jo bodo stale okrog 50 milijonov lir. Med drugim bodo povečali zavod za merjenje potresnih sunkov pri Sv. Andreju.

Prisrčno želimo, da bi, ko bo poslopje dokončano, ne doživeli potresa ter bi se zgradba zrušila.

NARODNI OBIČAJI

v južno-italijanskem trgu Galatina so nadvse čudni. Med takmajšnjimi kmeti razsaja velik pajek, imenovan Tarantola. Če te ugrizne, te zastrupi in oboliš.

Proti boleznim se zatekajo na kaj poseben način k sv. Pavlu, ki je zavetnik Galatine. Na njegov god se zgrnejo bolniki na trg ter začnejo plesati kolo. Najprej gredo trikrat okoli oltarja, nato se primejo za roke in se divje vrte, dokler jih ne popadejo krči. Po cerkvi se razlegajo nečloveški kriki.

Za oltarjem je vodnjak, v katerega vržejo veliko množino pajkov in kač. Prepričani so, da, kdor pije to vodo, ozdravi, posebno če se mu posreči povračati. To ni težko, saj je voda dovolj umazana.

Cerkvena in posvetna oblastva so brez moči in trpe te srednjeveške običaje. Mi bi ne verjeli, da nismo brali v tedniku Le Ore.

DRZNI PLANINCI

Pred 14 meseci so Angleži premagali najvišjo goro sveta, Mount Everest (8888 m). 31. julija pa so se italijanski planinci povzpeli na drugi najvišji vrh na svetu K2 (8610 m) v Himalaji, ki leži v indijski državi Pakistan. Hribolazce je vodil prof. Ardito Besio. Pohod je trajal cela dva meseca, ker se je odprava morala zaradi viharjev in snežnih metežev večkrat ustaviti.

Lep uspeh italijanskega alpinizma! Skoda le, da so to zares lepo podjetje spet kronali z iredentizmom. Na vrh so zasadili poleg pakistanske in italijanske tudi tržaško zastavo.

AVSTRIJA IN JUŽNI TIROL

Dunajska vlada je poslala velesilam pritožbo proti razmeram, v katerih živi nemška manjšina na južnem Tirolskem. Obrnila se je na velesile zaradi tega, ker tvori sporazum o avtonomiji južnih Tirolcev sestavni del mirovne pogodbe. Države podpisnice jamčijo, da se pogodba spoštuje.

Spomenica je vzbudil av Rimu hudo nevoljo. Desničarski poslanci zhatavajo od vlade, naj pretrga zveze z južnotirolskimi poslanci in senatorji.

TATOVNI OBLAKOV

Po drugi svetovni vojni so si nekateri odsluženi ameriški letalci izmislili nov način, kako priti do zaslužka. Kupili so si star zrakoplov in ga stavili na razpolago kmetovalcem. Če je nastala suša, so švignili v oblake ter raztresli mednje posebne kemične snovi, da je začelo deževati.

Toda kmalu so nastali spori. Sosedni kmetovalci so tožili letalce, da jim kradejo ob-

lake ter odnašajo dež drugam. Sodniki so bili v zadregi, kajti zakon ne pozna take tatvine.

Končno so nekateri poslanci predlagali, naj parlament podprži tudi »nebo«, da bo vlada določala, kako se smejo oblaki uporabljati v kmetijstvu. O zakonu bo sklepal parlament.

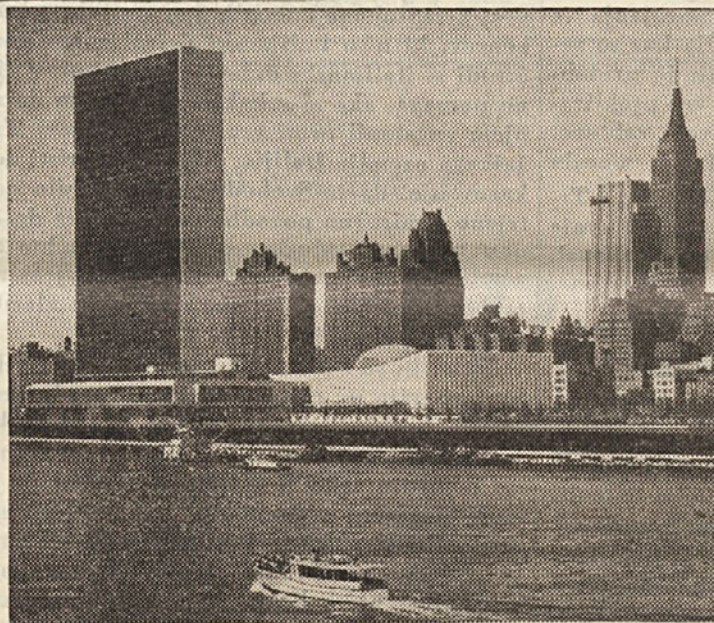
MORSKI PSI V BARKOVLJAH

Pretekli teden je plavalce v Barkovljah spreletel strah. Približno 30 metrov od brega sta se pojavila dva morska psa. Razložno je bilo videti, kako štrlita njuni hrbtni plavuti iz vode. Strašni živali sta druga za drugo švignili mimo in se k sreči nista zanimali za plavalce. Ti so jo kljub temu z največjo naglico pobrisali na suho.

Prijeten poklic

Amerikanec Duan Hines živi od tega, da potuje po raznih evropskih letoviščih, obrede vse mogoče hotele in gostilne in se dobro ima.

Ko se vrne domov, natisne knjigo, v kateri pripoveduje rojakom, kje lahko v Evropi najbolje jedo in pijejo in prijetno stanujejo. Ker se nanj zanesejo, se knjiga zelo prodaja in nosi lepe dobičke.

SEDEZ ZDRUŽENIH NARODOV V NEW YORKU

se odlično ujema z okolico nebotičnikov. Ob Vzhodni reki zavzema 7,3 hektarov in je sestavljen iz treh glavnih palač. Tajništvo na levi šteje 39 nadstropij, ima dve steni iz stekla v aluminiju in dve iz vermontskega marmorja. V njem delajo uradniki in poročevalci. Poslopje za zborovanja (dolgo, nizko, pred tajništvom) je sestavljeno iz uradov in dvoran za Varnostni, za Gospodarski in Socialni svet ter za vse druge posebne ustanove. Palača glavne skupščine ima kupolo. V njej je glavna dvorana za tisoč delegatov in tisoč gostov in mnoge druge dvorane in radijska postaja. Vse tri palače tvorijo gradbeno enoto.

SPET SO V RIMU

Tržaški zastopniki štirih vladnih strank so znova prišli v Rim in razložili tam svoje zahteve. Te se glase:

Trst naj ohrani svojo dosedanjo upravo, kar bo dokaz, da je rešitev tržaškega vprašanja res le časna. Trst bo obenem bolj samostojen, manj odvisen od rimskih uradov.

Italijanom v coni B je treba zajamčiti gospodarske, prosvetne in jezikovne svoboščine, da se ustavi njih selitev čez mejo. V Kopru naj se odpre italijansko diplomatsko zastopništvo, ki bo pazilo, da se narodne pravice tamkajšnjih Italijanov spoštujejo v vsakdanjem življenju.

Razume se, da kar velja za Italijane v coni B, mora veljati tudi za Slovence v coni A.

To pot tržaški odposlanci niso več protestirali proti delitvi ozemlja. So upognili glavo in se vdali.

ZAKOPANO VINO

Na otoku Cipru, kjer se Grki v teh dneh bore za narodno neodvisnost, imajo svojevrstne običaje.

Ko se rodi otrok, zagrebe oče sod vina glo-

boko v zemljo. Vino popijejo na otrokovi poroki. Sod leži na tajnem kraju. Če otrok prej umre, sod izvlečejo na dan in vino razlijejo. Nihče ga ne sme piti.

Kljub prepovedi se je gotovo zgodilo, da je ta ali oni vinski boter hotel za vsako ceno srkniti staro, zlahno tekočino.

ZBOROVANJE NA TRGU GARIBALDI

Italijanske in slovenske tržaške stranke, ki se bore za Svobodno tržaško ozemlje, so sklenile sklicati za prihodnjo soboto ob 19.30 uri v Trstu zborovanje, na katerem nameravajo protestirati zoper delitev našega ozemlja.

Kot govorniki so prijavljeni za Italijane dr. Mario Stocca in občinski svetovalec Tollo, za Slovence dr. E. Besednjak. Prošnja je bila vložena na pristojno oblastvo.

NOVA SLOVENSKA ZDRAVNICA

Gospodična Ana Marija Sarcin iz Skednja je 28. julija z odličnim uspehom diplomirala za doktorja vsega zdravilstva na vseučilišču v Rimu.

Mladi zdravnici in njihni ugledni družini iskreno čestitamo.

Kako si ital. nacionalisti zamišljajo sporazum

(Nadaljevanje s 1. strani)

in zidava delavskih hiš se bo izvedla iz ameriških skladov ERP. Znova se bo torej denar ameriških davkoplačevalcev uporabljal za raznarodovanje tržaških Slovencev.

Sartori in Amerikanci porečejo, da slovenski kmetje ne bodo odstopili zemlje brezplačno, ampak dobili zanjo odškodnino. Ponavljamo: naši kmetje žele samo to, da jih različni tujei puste mirno živeti v njih domovih. Amerikanci naj si le obdržijo svoj denar! Glavno je, da s Sartorijem vred odmaknejo svoje roke od naše zemlje.

UNIČEVANJE NAŠIH KMETIJ

Kaj naj Slovenci delajo z odškodnino? Denar se kmalu potrosi, zemlja je pa za vse večne čase izgubljena. Uničen dom se težko obnovi. Iz svobodnega kmeta postane proletar, odvisen od tujega podjetnika. Če ni posla, je treba s trebihom za kruhom po svetu.

Delavci v Žavljah imajo gotovo pravico do stanovanja. Toda ali je treba zato uničiti naše kmetije in pregnati z zemlje naše družine? Za zidanje delavskih stanovanj je drugod več ko dovolj prostora! Zakaj se Sartori in tovariši zaganjajo ravno v slovenska posvetstva?

Zato, ker hočejo poitalijančiti čimveč slovenske zemlje na Tržaškem!

In ta svoj načrt objavljajo brez vsakega sramu kar med pogajanjimi o zaščiti tržaških

Slovencev. Mi smo hvaležni, da so to storili, vsaj vemo, kaj nas čaka, ako bi prišla k nam italijanska uprava. Italijansko naselje v Žavljah je samo en primer. Svoje ljudi mislijo naseliti tudi v Sosljanu, v Stivanu in v drugih krajih našega ozemlja. Saj so prodrli s svojimi naseljenci že do najmanjših naših vasi. Brž ko je kjerkoli določeno število Italijanov, zahtevajo svojo šolo, s časom svojega duhovnika, ustanove politično organizacijo in kraj je prenehal biti čisto slovenski.

VEST ITALIJANSKIH KRŠČANSKIH DEMOKRATOV

Temeljita sprememba narodnostnega značaja naših krajev je njihov cilj. Od Trsta do Tržiča je treba ustvariti pas, kjer bodo Italijani s časom v večini, slovenski domačini pa le brezpomembna manjšina. Proti temu krivičnemu prodiranju tujcev v našo več ko tisočletno narodno posest se Slovenci upiramo. Zavedamo se, da se borimo za sveto in pravično stvar. Vsi božji in človeški zakoni so na naši strani! Sporazum o Trstu bi nas moral vsaj pred tem nasiljem enkrat za vselej zaščititi.

Toda uradni predstavniki Italije že danes kar odkrito izjavljajo, da hočejo kolonizacijo naše domačije izpeljati do kraja in se hvaležijo s podporami, ki jih bodo v ta namen prejeli od Amerikancev.

Sporazum ne more in ne sme dati Italiji pravice, da sme slovensko zemljo še nadalje po mili volji razlaščeovati. Saj bi to bila kri-

vica, ki bi vpila do neba, in naše ljudstvo bi se nikdar ne moglo z njo sprijazniti. Kakšen narod na svetu je že privolil v to, da se ruši in uničuje njegova domačija? Kar nam je Bog dal, nam ne smejo jemati ljudje. To je težak greh, za katerega pa italijanski krščanski demokrati nimajo razumevanja. Nacionalistična strast jim je tako zamračila vest, da ne vedo več, kaj predpisuje morala o dolžnostih do sosedov.

NAJBOLJ STRUPEN NACIONALIZEM V EVROPI

Kakšen duh prešinja italijanske nacionaliste, pristaše rimske vlade, smo Slovenci ravno v teh odločilnih dneh do poslednje potankosti spoznali.

Njihovi časniki se norčujejo iz avtonomije, ki naj bi jo dobila cona A, se posmehujejo enakopravnosti našega jezika, češ da dvojezičnosti v Trstu niti Avstrija ni vpeljala. Vse to si upajo pisati, čeprav vedo, da je mirovna pogodba slovenščino že priznala za drugi uradni jezik našega ozemlja. To našo pravico so podpisali predstavniki 21 držav, med njimi Italija! Toda kaj njih brigajo pogodbe, kaj podpisi lastne države! Njih briga le laški šovinizem in ne zakoni.

Sovraštvo do vsega, kar je slovensko, postaja pri pristaših Krščanske demokracije ravno v teh dneh naravnost bolešno. Pred kratkim so v našem mestu odprli hotel Ostello za tužce. Njegov ustanovitelj dr. Toaldo je v svoji poštenosti dal nabiti v hotelu objave v angleščini, francoščini, italijanščini, nemščini in — slovenščini. Takoj so ga strastno napadli, da je upošteval drugi deželni jezik. Značajan mož se je postavil v bran: »I-dije, ki jih vi zastopate,« je rekel, »so bedaste. Branijo jih lahko le nezreli fantalini, okuženi od nacionalizma in fašizma, sposobni samo razbijati dvojezične napise! Taka je naša italijanska omika: zatreti jezik naroda, ki ga sovražimo.«

TAKEGA SPORAZUMA NE MARAMO!

Nad vse značilno pa je, da je Il Giornale di Trieste, glasilo rimske vlade v Trstu, stališče »nezrelih fantalinov« proti slovenskemu jeziku popolnoma odobrilo! Slovenščina — piše list — ni drugi deželni jezik. Samo nevednež lahko to trdi. Če je dr. Toaldo takega mišljenja, je to pač posledica prevelike vročine, ki trenutno vlada v Trstu.

Tako piše dnevnik ministrskega predsednika Scelbe!

Iz tega lahko sklepamo, kako bi Italijani ravnali s Slovenci, če bi prišli v Trst. Nič bi ne pomagale pogodbe, nič obljube, nič svečani podpisi! Z nami bi ravnali kakor z brezpravno rajo. Tako nam sredi pogajanj v Londonu javno napovedujejo glasila rimske vlade.

Spričo vsega tega je naravno, da se tržaški Slovenci boje bodočnosti, da so polni nezaupanja in obupne jeze. Zastopniki matične države naj upoštevajo razpokoženje in potrlost tržaških Slovencev. Dobro in temeljito naj premislijo, predno podpišejo sporazum z ljudmi, ki kujejo take načrte zoper naš narod.

Če se italijanski nacionalizem namerava maščevati nad tržaškimi Slovenci, če odklanja z ogorčenjem enakopravnost našega jezika v javnem življenju, če vztraja pri svojih načrtih vse večjega razlaščevanja in potujčevanja slovenske zemlje, mora Beograd sporazum odbiti, pa naj se zgodi, kar hoče!

NOVICE

ČU EN LAJ

načelnik vlade in zunanji minister rdeče Kijajske je l. 1923 študiral v Nemčiji na univerzi v Goettingenu. Njegova bivša gospodinja pripoveduje, da je bil zelo marljiv, vljuden, skromen, obenem pa samozavestnega nastopa. Prav rad je kahal in se spretno kretal med lonci in ponvami.

V hiši je spoznal 19-letno sobarico Gundulo Staufenbiel in se vanjo zaljubil. Dne 26. aprila 1924 mu je povila sina, na katerega je bil Ču silno ponosen. Kmalu za tem je kijajski študent odpotoval in pustil nesrečno dekle na cedilu. Vrnila se je z otrokom v rojstno vas in ni nikoli več slišala o Ču En Laju.

Bogvedi ali je na mirovnem zasedanju v Ženevi g. Ču kdaj mislil na nesrečno Gundulo?

LEPI ŠTUDENTJE

Pred porotniki v Milanu bodo stali v kratkem trije italijanski visokošolci. V prostih urah so s samokresi v rokah napadali po cestah avtomobile in pobirali potnikom listnice. V predmestju Torina so vdrlji v poštni urad ter izpraznili blagajno. Kradli so tudi po stanovanjih v Florenci.

Najstarejši ima 25 let, najmlajši 19. O visokošolcih pravimo, da so »up naroda« in njegovi bodoči voditelji. Tri roparje bi morali neusmiljeno zašiti. Saj so prava sramota za italijanske univerze.

KDOR POTUJE V AVSTRIJO

lahko vzame brez posebnega dovoljenja s seboj do 5.000 šilingov, lir pa, kolikor hoče. Nazaj čez mejo smeš nesti brez potrdila lir le do vrednosti 2.000 šilingov, to je približno 48.000 lir.

KOPISTEN IZUM

V ameriški bolnici v Muenchen-Schwabing na Nemškem so iztuhtali prav pametno sredstvo, kako preganjati dolg čas ranjencem, ki se ne morejo premikati in držati v rokah knjige.

Pri nočni omarici pritisnejo na gumb in takoj se prikaže na stropu stran knjige z različnimi črkami ali slikami. Bolnik bere lahko roman, ne da bi se mučil, in pozabi na svoje trpljenje.

Na razpolago imajo celo knjižnico. Ranjenca vprašajo, kaj želi brati, in že se knjiga premika po stropu. Kdor ne zna čitati, gleda slike.

KOLONIJE RAZPADAJO

Pred Angleži so bili gospodarji Indije Portugaleci. Portugalska država šteje danes le nekaj več ko 8 milijonov prebivalcev, a so si znali v preteklosti ustvariti mogočno prekomorsko carstvo. Nekoč so bili gospodarji Brazilije, imeli so obsežne kolonije v Afriki in na Tihem oceanu, ukazovali v Indiji in drugih delih Azije.

Vsa ta slava je propadla. Od nekdanje veličine so ostali po vsem svetu razmetani drobci. V Indiji imajo Portugaleci še štiri mesta: Diu, Damao in Goa in nekaj malih otokov, kamor sedaj v vse večjem številu vdirajo indijski nacionalisti, pozivajoč Portugalece, naj se umaknejo iz dežele.

To je posledica premirja v Indokini.

Dopisi v Tržaškega

KONTOVEL

Pretekli teden smo doživeli grozen dogodek. V torek zgodaj zjutraj je ga. Uršula Grnek zagledala na neki ograji obešenega mladeniča. O tem je takoj obvestila policijo.

Ker ni imel nesrečnejši pri sebi nobenega dokumenta, so šele pozneje, ko je truplo bilo že v mrtvašnici splošne bolnice, ugotovili, da gre za 26-letnega Lucijana Stoko.

Sorodniki so mnenja, da si je mladenič vzel življenje, ker ni imel dela.

BARKOVLJE

Mnogi naši ribiči so preživeli pretekli četrtrek zelo nevarno noč. Okoli 23. ure jih je na morju napadla burja. Nekaj manjših čolnov se je potopilo, mnogi večji pa so se zatekli v pristanišča cone B. Nekateri ribiči so morali reševati policijski čolni. Mnoge ladje so se vrnile v Trst šele drugi dan.

Nobene vesti pa ni o majhnem čolnu »Sardella«, na katerem je bilo 5 oseb, Erminii Sponza s svojo zaročenko Albino Sodnik, zakonca Albina in Romeo Scheriani ter njuna hčerka Adriana, stara komaj 9 mesecev.

Ker do danes ni o njih in čolnu nobenega sledu, je gotovo, da jih je požrlo razburkano morje. Vse mesto je nesreča hudo pretresla.

ŽAVLJE

Dr. Sartori, ravnatelj oddelka za finance in gospodarstvo pri ZVU, je pred kratkim obširno poročal o načrtu za gradnjo stanovanjskega naselja v Žavljah. Zgraditi mislijo kar 1.500 stanovanj.

Spričo velike stanovanjske krize, ki vlada na Tržaškem, bi ta načrt gotovo z navdušenjem pozdravili. Toda ugotovili smo že, da gre tu v prvi vrsti za raznarodovalne namene. Stanovanja bi lahko zidali kje drugje, na neobdelani in nenaseljeni zemlji, ki je pri nas še ne manjka. Toda ne, Ustanova industrijskega pristanišča si je izbrala ravno rodovitno zemljo, naseljeno s slovenskimi kmeti!

Zato načrt dr. Sartorija odločno obsojamo! Zidanje teh stanovanj bi bilo v veliko škodo slovenskega življa, pa tudi proti načelom zdrave gospodarske politike. Če daš enemu streho, drugemu pa uničiš obstanek in ga poženeš na cesto, ne rešuješ gospodarske in stanovanjske krize!

PADRIČE

V petek 30. julija so odpeljali v bolnišnico g. Stefana Grgiča iz Padrič št. 4. Zdravniki so ugotovili zlom desne stegenice.

Gospod Grgič si je nogo zlomil že 22. t. m., a še tega ni zavedal. Ta dan se je peljal domov na vozu. Med potjo se je nenadoma krava splašala ter ga vrgla na tla.

G. Grgiču želimo, da bi kmalu okreval.

Boljunc

Zadnjič smo vam sporočili same vesele vesti, danes pa vam žal moramo naznaniti žalostno.

Na križišču, kjer zavije cesta v Dolino oziroma proti Domju, se je minuli teden zgodila huda prometna nesreča, ki je zahtevala smrtno žrtev.

Mladeniča Humbert Mikac, stanujoč pri Orehu št. 37, in Sergij Marsič iz Štramarja št. 888, oba 20-letna, sta se po 10. uri zvečer

vozila z lambreto iz Doline proti Domju. Na našem križišču sta zavozila s ceste in z vsvo močjo treščila v zid.

Ponesrečenca so takoj odpeljali v bolnišnico. Mikac si je zlomil koleno in dobil udarec po čelu, vendar se bo izlival, a njegov prijatelj Marsič je kmalu po polnoči izdihnil. Prebil si je lobanjo.

Mladeniči, bodite previdni, ko vozite! Če ne mislite nase, spomnite se na svoje starše, ki jih taka nesreča spravi v obup.

Sv. Križ

V ponedeljek, dne 2. avgusta je preminil po kratki boleznici posestnik in vinogradnik g. Lovrenc Sedmak v starosti 83 let. Pokojnik je bil skrben oče številni družini, ki jo je vzgojil v krščanskem in narodnem duhu. Bil je tudi več let cerkveni ključar. Na njegovi zadnji poti ga je spremljala velika množica vaščanov in okoličanov, pevci pa so mu v slovo zapeli. Naj v miru počiva! Zalujoči družini naše iskreno sožalje!

Škofije

V petek se je tu pripetil zelo neprijeten dogodek. 18-letna Marta Rožič iz našega kraja se je morala zateči v bolnico s poškodbami po vsem telesu. Tam je izjavila, da so jo napadle tri ženske, Marija Hrevatin in njeini hčerki Luiza in Ada iz Škofij št. 115. Stvar

bi ne bila tako huda, saj zunanje poškodbe niso težke, a dekleta je v tretjem mesecu nosečnosti in bi zato lahko imeli udarci tudi težje posledice.

Stvar se bo verjetno končala pred sodnijo.

Veličastna proslava na Proseku

V nedeljo je bilo na Proseku živahno kot že dolgo ne. Proslava 50-letnice obstoja Godbenega društva je priklicala k nam veliko množico iz vseh krajev Tržaškega ozemlja.

Okoli 15. ure so prikorakale godbe iz Proseka, Nabrežine, Sv. Križa, Riečan, Trebč in Barkovelj, igrajoč koračnice, na slavnostni prostor — travnik v bližini stare Luksove gostilne. Proslavo je otvoril s pozdravnim govorom predsednik godbenega društva Jostp Čuk. Za njim je najmlajši član godbe g. Prašel orisal zgodovino proseškega Godbenega društva in čestital dvema članoma-veteranoma, ki sta praznovala skupaj z društvom 50-letnico svojega delovanja v njem. To sta Danev in Rebula Ivan.

Sledil je glasbeni del sporeda. Nastopilo je vseh 6 godb in še pevski zbori s Proseka-Kontovela, iz Sv. Križa in Barkovelj. Vsi so želi veliko priznanja.

Ob zaključku proslave so nastopile vse godbe skupaj in zaigrale himno Hej Slovani. Navdušenja in ginjenja ni mogoče popisati. Množica je dobesedno drhtela in marsikdo je imel rosne oči.

Vsem gostom, zlasti pa nam s Proseka, ki smo na obletnico še prav posebno ponosni, bo ostala proslava še dolgo v spominu.

Dopisi iz Goriške

Sovodnje

V sredo 21. julija je imel naš občinski svet javno sejo, ki je zanimala vse vaščane. Naši občinski možje so razpravljali zlasti o potrebah našega otroškega vrta in ureditvi občinskega anagrafskega urada. Za ureditev dvo-rišča in zgradnjo ograje pri otroškem vrteu so določili nad en milijon lir, za lepo ureditev omenjenega urada pa 330.000 lir.

KRMIN

Naš občinski svet je na svoji zadnji seji razpravljal o obnovi in razširjenju gledališča.

Doberdob

Slišali smo, da misli znana organizacija ONAIR zgraditi tudi pri nas in še drugje v slovenskih krajih otroške vrtece. Mi nismo nasprotniki otroških vrtecev, nasprotno, njihovi zagovorniki smo. Opozarjamo pa vodstvo omenjene organizacije in zlasti še pristojne organe, naj vestno pazijo na to, da se plemenita ustanova otroškega vrta ne spremeni v potujčevalnico slovenskih otrok. Če se bo in bi se to zgodilo, bomo Slovenci zle namene znali odbiti.

IZ ŠTEVERJANA

(Ker je pošta iz Gorice prispela z zamudo, priobčujemo vest šele v tej številki. Uredništvo).

Te dni je prešinila vse Števerjance velika žalost, ker se je težko ponesrečil naš priljubljeni župan g. Podversič. Nesreča ga je zadela, ko sta s sinom vozila modro galico za škropljenje trt. Voz se jima je spolznil

po hribini in mož je padel podenj, tako da ga je moral sin izvleči izpod vozila. Na nesrečnega g. župana se je zgrnila vsa teža voza in sod s tri sto litri brozge. Ta velika teža mu je zdrobila kost v stopalu noge.

Hvaležni smo goriškemu Zelenemu križu, da je g. Podversiča zares hitro prepeljal v goriško bolnico v ulici Brigata Pavia.

Vsi vaščani želimo svojemu dragemu županu, da čimprej ozdravi, kajti zaradi njegove dolge odsotnosti bi naša občina trpela škodo.

Ob tej žalostni vesti pa javljamo še eno veselje, namreč to, da je naša mladina priredila pod vodstvom g. kaplana Cotiča romanje na goro Berico. Vesela in zadovoljna se je vrnila domov v zavesti, da je s tem romanjem počastila Marijino leto.

PEVMA

Kot druga leta smo praznovali v nedeljo praznik sv. Ane. Nočni dež je ozračje ohladil, da je bilo prijetno. Vaščani so cesto in hiše, koder je šla procesija, okinčali z zelenjem, cvetjem in drugače ter so napravili sicer preproste, a lepe oltarje. Procesija se je vršila v lepem redu. Vsa čast našemu cerkvenemu pevskega zboru, ki je slavnost s svojim ubranim petjem povzdignil. S slovesnostjo smo lahko zadovoljni.

Neprijetno je v tem slavnostnem razpoloženju odjeknila vest, da je v vasi umrla okrog treh popoldne, zadeta od kapi, 76-letna Jožefa Peternej z Anhovega (Kanal). Iz Gorice, kjer je stanovala, je prišla popoldne počastit sv. Ano. Pokopali so jo v Gorici. Naj počiva v miru!

Z mržnjo do Slovencev se ne rešuje gospodarska kriza

Pod tem naslovom smo v šesti številki poročali o prvih sejah goriškega mestnega sveta, ki so bile posvečene gospodarski krizi mesta in dežele. Tedaj smo omenili drzen pelet goriških mestnih očetov na polje visoke politike in ugotovili, da se je občinski svet spremenil v nekak »parlament«, ki se je v sredo 21. julija zaključil z zelo razburkano sejo.

Mi smo z vso pozornostjo zasledovali razvoj debate ter poročanje italijanskega in slovenskega tiska in danes je naša dolžnost povedati svoje mnenje. Slovenska javnost ima pravico zahtevati od svojega tiska, da jo točno obvešča o javnem življenju.

Naša sodba

Predvsem bi bili želeli, da se je razprava bolj poglobila v prevažno vprašanje gospodarske krize mesta in dežele. To se, žal, ni zgodilo! Glavna krivda za to pa leži na onih občinskih svetovalecih, ki so predmet razprave zadnjih sej obravnavali na docela neodgovoren in nelojalen način. Tako reševanje političnih problemov mora, naravno, zastrupiti ozračje zborovalcev, kar ima za posledico, da se »parlament« sprevrže v beznico in zamamljeno pivnico. Obrekovanja, natolcevanja, žalitve posameznikov in, na žalost, celotnega naroda letijo sem in tja brez vsake resnobe in dokazov. Kako je mogoče resno razpravljati o gospodarski krizi, če glava zborovanja, župan, dopušča, da se celotni narod, katerega predstavniki sedijo v mestnem svetu, označuje kot afrikanško ali barbarsko pleme? Še huje pa se zastrupi ozračje zbornice, če župan pozabi na vse ozire dolžnosti ter zagrozi ljudskemu zastopniku s sodnim postopanjem, da bi mu zamašil usta. To naj bi bilo nadomestilo za stvarne argumente!

Kdo je kriv

Potrebna je resna in stvarna razčlemba ter preiskava pomembnega zasedanja našega mestnega sveta. Do nje bo morda prišlo, ne da bi si jo kdo želel, že zaradi tega, ker ne more državno vodstvo trpeti, da se na najbolj občutljivi meji države duše in srca državljanov zastrupljajo na tako popolnoma neodgovoren način. Ko smo skrbno prečeli vse govore, zlasti pa govore onih slovenskih občinskih svetovalcev, ki jih je italijansko časopisje, zlasti »Giornale di Trieste«, označilo za izdajalce, obrekovalce in zaničevalce Italije, ugotavljamo kot tolmači slovenskega javnega mnenja, da so vsi štirje slovenski svetovalci dostojno branili pravice svojega naroda. Če so bili nekateri italijanski občinski svetovalci z županom na čelu razkačeni zaradi izvajanj enega ali dveh slovenskih občinskih svetovalcev, se to ni zgodilo po njihovi krivdi, pač pa zaradi prestvarne in pregloboke resnice predmeta samega, ki sta ga obravnavala.

Ni namreč dvoma, da bi bila ekonomska slika mesta in dežele vsaj nekoliko svetlejša, če bi se osrednja italijanska vlada zares potrudila, da kljub težkim oviram, ki jih mi nikakor nečemo zamočlati, oživetvori vsaj trgovsko-gospodarske odnose do Jugoslavije. Že pred leti naj bi bila izvedla določbo ustave, ki predvideva v čl. 11 ustanovitev zaželeno pokrajinske avtonomije. Kdo na vsem svetu more izpodbiti silo argumenta, da so za gorostasno število 13.000 brezposelnih v

naši deželi vsaj deloma odgovorni tisti, ki so s svojimi protesti pri osrednji vladi v Rimu onemogočili njeno ustanovitev? Ali ne meji na norost, ako si je župan drznil zalučati našim svetovalcem v brk očitek, da hočejo s pokrajinsko avtonomijo ustanoviti sedmo jugoslovansko federativno republiko? Ta obtožba je veljala zlasti svetovalcema gg. Bratužu in Pavlinu. Tak očitek ni samo smešen, marveč tudi neumen. In ravno tej neumnosti je živo ploskala skoraj vsa italijanska večina.

Končni uspehi

Kdor hoče pravilno preценiti doprinos slovenskih občinskih svetovalcev k rešitvi ali vsaj omejitvi gospodarske krize, naj le skrbno prečita docela stvaren in resen predlog, ki sta ga 17. julija 1954 vložila svetovalec dr. Birsa in Bratuž in ga podprla gg. Pavlin in Suligoj. V svojem predlogu sta dr. Birsa in Bratuž pokazala razna pota in sredstva, s katerimi je mogoče dvigniti industrijo, zlasti malo, in razne obrti. Priporočala sta tudi, naj v marsičem posnemamo ameriški način gospodarjenja.

Kako je skušal slovenski svetovalec g. Suligoj pomiriti razburjene duhove, naj pričajo vsaj nekatere njegove besede:

Ko je najprej obsodil preostri ton, v katerem je g. župan na raznih sejah, zlasti pa na

IZ TRŽIČA

(Sporazum med delavci in CRDA)

V predzadnji številki smo poročali, da je hotelo ravnateljstvo Združenih jadranskih ladjedelnic odpustiti kar 500 delavcev. Danes z veseljem poročamo, da so po dolgih razgovorih med ravnateljstvom in notranjimi sindikati končno le dosegli sporazum, ki bo trajal od 26. julija do 25. oktobra.

Po dogovoru ravnateljstvo ne bo odpustilo nobenega delavca, pač pa bo večji ali manjši skupini skrčilo delo na 24 tedenskih ur. Število onih, ki se jim bo delovni urnik skrajšal, ne sme presegati 1.600.

Razliko med dosedanjo in novo plačo bodo nekako izenačili s posebno podporo, ki jo bo dajal zavarovalni urad in nekaj nad tisoč lir na teden bo delavcem plačevalo ravnateljstvo. Višina tega prispevka je odvisna od kategorije prizadetih delavcev.

Dogovor se lahko po 25. oktobru podaljša za nadaljnje tri mesece, vendar se bodo že 15. oktobra začeli razgovori med ravnateljstvom in sindikati.

Prihodnjic bomo poročali, kako se naša občina trudi, da bi zmanjšala hudo brezposelnost.

IZ RONK

V nedeljo 25. julija smo doživeli v naši občini lepo slavlje. Počastili smo namreč s posebno sv. mašo svoje najstarejše ljudi; po maši pa je bila prirejena zanje dobra pojedina; živ vtis na nas in še bolj na slavljenje je napravila častna torta, ki jo je v prisotnosti g. župana in g. župnika Virgulina načel najstarejši Rončan. Tudi naša godba se je ob tej priliki izkazala.

Prav je, da spoštujemo stare ljudi, kar je tudi velikega vzgojnega pomena, posebno v naši moderni dobi, ki je to čednost povsem zanemarila.

Preteklo nedeljo je naša fara poromala v

seji 6. julija, odgovarjal slovenskim svetovalcem, je stavljal italijanskim tovarišem zares umestno vprašanje: »Kako je lahko pošten sam s seboj tisti, ki zataji svoj rod, kar se često zahteva tu od nas? Že v prvi mladosti so nas učili ljubezni do materinega jezika in trdili, da je to sveta dolžnost vsakega človeka. Če se obenem naučimo spoštovati tudi druge narodnosti, je to čednost, ki odlikuje zdrave narode. Kadar govorimo v občinskem svetu o naših narodnih pravicah, ki so nam zajamčene v republiški ustavi, nam očitajo, da smo sovražniki domovine in Italijanov.«

»Z vročekrvnimi izbruhi proti Slovincem ni mogoče ustvariti podlage za mirno in pravično sožitje med obema tu živečima narodnostma,« je nadalje poudaril g. Suligoj, »zato poskusite tudi vi ustvariti vzdušje strpnosti, vzdušje pravičnega razumevanja in ocenjevanja idej in videli boste, da bo holje«, je zaključil slovenski poštenjak svoj govor.

Kljub vsej razdraženosti duhov je dnevni red, ki ga je končno skoro enodušno odobril občinski svet in ki obsega osem točk, stvaren in pozitiven. Tu hočemo podčrtati le točki 4. in 5., ki vsebujeta zahtevo po ustanovitvi pokrajinske avtonomije in makazujeta pota, ki jih misli občinski svet ubrati, da bi se oživetvora živahna trgovska aktivnost med Italijo in Jugoslavijo, da se položaj Gorice, ki je »naravni most med dvema narodoma«, okrepi.

velikem številu na Barbano. Romarje je vodil župnik g. Virgulin, ki je do Slovencev pravičen. Zato so se mnogi rojaki podali z njim na božjo pot.

ZANIMIV PRIMER SUGESTIJE

Sugestija je posebna moč človeške duše, da lahko vpliva na drugega človeka. Vpliv neke osebe na drugo se odraža na ta način, da obvlada najprej tuje mišljenje in nato tujo voljo. To spretnost ima v večji ali manjši meri vsak človek.

Ko smo vestno sledili govorom slovenskih in italijanskih občinskih svetovalcev na zasedanju goriškega mestnega sveta, smo med drugim zasledili tudi zares zanimiv primer sugestije.

Čitateljem Novega lista je še gotovo v svetem spominu nasvet, ki smo ga dali mlademu petelinu, občinskemu svetovalcu in odvetniku, g. Pedroniju, naj gre odslej kikirikat na gnoj, namesto da žali vse Slovence na občinskih sejah s tem, da jih obklada z najgršimi žalitvami.

Triumf v žaljenju Slovencev pa je imenovani monarhist dosegel na zadnji seji goriškega mestnega sveta. Hvaležni smo »Giornale di Trieste«, da je dobesedno zabeležil Pedronijevo žalitev, ki se glasi: »Občinski svet je prenašal eno uro brenčanje muh (to je govore slovenskih občinskih svetovalcev), ki so srkale sok iz gnojnice.« (»Il consiglio comunale ha tollerato per un'ora un ronzio di mosche che hanno attinto da un letamaio.«)

Ali ni bil g. Pedroni ves čas pod sugestijo našega nasveta, saj je revež od tedaj pač mislil neprenehoma na gnojnico, o čemer zgovorno priča njegov govor. Žal nam je mladega odvetnika in zato ga razrešujemo nadaljnega sugeriranja, ker zares ne moremo želeli, da bi ubogi mož mislil vse življenje le na gnoj in na gnojnico. Saj ne moremo priželeli niti svojemu najhujšemu žalivcu tako težke usode.

Dopisi iz Goriške

OBLETNICA SMRTI NADŠKOFA MARGOTTIJA

Goričani so obhajali preteklo soboto tretjo obletnico smrti pokojnega nadškofa Margottija.

Ob asistenci nadškofa Ambrosija je daroval v stolnici mašo zadušnico slovenski kanonik msgr. Novak. Daritvi je prisostvoval celokupen kapitelj, prisotni so bili tudi vsi župniki goriških cerkva razen msgr. Pičulina, ki je težko bolan.

Ne homo se ustavljali pri pokojnikovem zdržanju do našega naroda v letih, ko je nasproti fašističnemu pritisku pokazal večkrat premajhno odločnost. To smo mu v tistih časih ponovno očitali. Danes pa objektivno ugotavljamo, da je pozneje svoje stališče do Slovencev popolnoma spremenil: spoštoval je naš narod in se je v svoji starosti zelo dobro naučil slovenskega jezika ter ga cenil in ljubil. Zato se ob tej priliki tudi kot Slovenci klanjamo njegovemu spominu.

Verski stvari bo samo koristilo, če ga bodo v spoštovanju našega naroda in jezika posnemali vsi italijanski duhovniki, posebno še mladi. Saj je naravnost nezaslišana sramota in hud prestopok proti katoliški morali in vsem predpisom zdravega pastirovanja, če se ljudstvo sili častiti Boga v tujem jeziku. To se ne dogaja niti v centralni Afriki, pa naj bi bilo dopustno v Italiji, kjer ima svoj sedež Kristusov namestnik. In svoje stališče bomo branili vedno in proti vsakomur, čeprav visoko cenimo Dantejev jezik.

ROMANJE GORIŠKIH SLOVENCEV NA BARBANO

Slovenski dušni pastirji javljajo vernikom, da priredijo veliko škofijsko romanje marijanskega leta na Barbano v sredo 11. avgusta.

Kdor se želi udeležiti, naj se zgleda pri svojem župniku, v Gorici pa se lahko prijavijo pri župnem uradu stolne cerkve od ponedeljka 2. avgusta do 7. avgusta vsak dan od 10. do 12. ure. Priglasite se čimprej!

Cena vožnje je 500 lir. Odhod bo 11. avgusta ob 6. uri zjutraj s Travnika, povratek v Gorico pa zvečer v mraku.

Za hrano poskrbi vsakdo sam. Prav tako poskrbi vsaka župnija zase za prevozna sredstva do Gradeča.

Na povratku z Barbane si bomo ogledali tudi oglejsko baziliko.

NESREČA V GORICI

V četrtek 29. julija je povozil avto z značko Go 8373 pred znano slovensko gostilno »Čubeja v ulici Duca d'Aosta 83 let staro snažilko slovenske nižje gimnazije, gospo Podgornik Marijo. Zeleni križ jo je prepeljal v bolnico v ulici Brigata Pavia. Zdravniki so ugotovili, da lahko ozdravi v 20 dneh, če pojde vse v redu.

Podgornikovo je imenovalo za snažilko v Malem domu v ulici Randaccio društvo »Šolski dom« l. 1910. Leta 1915 se je ob prihodu ital. vojske v Gorico zaletela v bežunsko taborišče Strnišče pri Ptuiu, iz katerega se je vrnila spomladi l. 1919. Goriško županstvo jo je imenovalo na italijansko srednjo šolo in je to službo opravljala do l. 1938, ko je nekoliko zbolela.

Zaprosila je, da bi ji dali kako pomoč, ker je sama čistila vse poslovje: a namesto, da bi ji pomagali, so jo odslovili. To je zahteval

tedanji občinski tajnik Locardi (seveda Locar) in bi bil ubogo Slovenko kmalu prisilil, da zaprosi sama za odslopitev, da bi občini ne bilo treba plačati odpravnine. Ker je za njo posredoval vplivni šolnik, so ji končno priznali naravnost smešno majhno odpravnino. L. 1945 so jo zavezniki špet sprejeli v službo na slovensko nižjo gimnazijo.

Človek, ki jo pozna, se je moral vedno čuditi njenemu spominu, njeni veliki naobrazbi in skrbi za snago in red v šoli. Spoštovani gospe želimo, da čimprej ozdravi.

SMRT REVEZA

Pretekli petek je padel v Sočo 58-letni Leopold Zbona, ki je bil doma iz Banjšic. Umrl je drugi dan v bolnici. Bog mu daj

večni pokoj, saj ga na tem svetu ni veliko poznal, ker ga je preveč mučila revščina.

ROMANJE GORIŠKIH SLOVENCEV NA SV. VIŠARJE

Dne 8. in 9. avgusta poromajo goriški pevski zbori na Sv. Višarje preko Vidma, kjer bo skupna sv. maša s slovenskim petjem pri Milostni Materi božji; kosilo in zabava s petjem bo v Ukvah ali Zabnicah.

Ob 4. popoldne odhod na višarsko goro; zvečer bo prirejen običajni kres. Dne 9. avgusta bo zjutraj sv. maša in obhajilo, nato pa odhod na belopeška jezera. Temu romanju se lahko pridružijo tudi vsi ljubitelji petja in svetovišarske božje poti. Cena vožnje je 1000 lir.

Romanje prireja S.K.P.D. v Gorici.

Kanalška dolina - Beneška Slovenija

ČEDAD

Casopisi so poznejšim novinarjem vir za raziskovanja. Zato želim, da zaradi pisanja bodoče zgodovine priobčite naslednje podatke, ki povedo, kdaj je izginilo slovensko bogoslužje iz posameznih beneško-slovenskih vasi.

V Beneški Sloveniji je 53 slovenskih duhovnij, toda slovensko bogoslužje je ostalo le v 12. Sicer je fašizem zatrl slovensko besedo tudi v teh duhovnijah, a po vojni se je posrečilo obnoviti pridige, petje in molitve v domačem jeziku.

Slovenski jezik je izginil iz cerkva v naslednjem redu:

Zo pred prvo svetovno vojno, to je pred letom 1915, je izginil iz cerkva slovenskih naselij v občinah Ahten-Attimis, Artin-Artagna, iz čisto slovenske občine Brdo-Lusevera, Neme-Nimis, Tarcent-Tarcento in večine nalezij občine Tajpana. Te občine so štejele nekoč 19 slovenskih duhovnij.

Med prvo svetovno vojno je izginilo slovensko bogoslužje v Praprotne-Prepotto in na Štari gori-Castelmonte.

Takoj po prvi svetovni vojni, in sicer leta 1919, je bilo ukinjeno slovensko bogoslužje v Reziji (Rezija, Osojani-Oseacco in Stolbica-Stolvizza).

Avgust 1933 je črno zapisan v beneškoslovenski zgodovini. Takrat je ukazal videmski prefekt vsem duhovnikom, da morajo prenehati s pridigami, petjem, molitvami in čitanjem evangelija v slov. jeziku. Opustiti morajo tudi verouk v domačem jeziku. Cerkevna oblast (nadškof Nogara) se je držala pasivno, češ: »Nič ne moremo proti sili. Podati se morate alla forza maggiore«.

Takrat zatrtlo slovensko bogoslužje ni bilo obnovljeno v duhovnijah Cele-Cialla, Kodermaci-Codromaz, Brišče-Brischis, Črni vrh-Montefosca, Ronae-Rodda, Sovodnje-Savogna, Kozica-Cosizza, St. Peter, Azla-Azzida, Dolenji Barnas-Vernasso, Gorenji Barnas-Vernassino, Podcerkev-Valle di Suffumbergo, Canebola-Canebola, Prosnid-Prossenico in Mažerole-Mascolis. Skupno 15 duhovnij.

L. 1947 je izginilo slovensko bogoslužje iz Landaria-Autro in iz Marsina-Mersino.

Beneški Slovenci ob Idriji nimajo danes nikjer bogoslužja v domačem jeziku, enako ne Rezjani, terski Slovenci pa le v eni duhovniji. Malo bolje je med nadiškimi Slovenci, a tudi tu se v večini duhovnij širi italijansčina. V čigavo korist? V versko prav gotovo ne!

SV. VIŠARJE

Sveta gora, Sv. Višarje in Marija Pomagaj na Brezjah so tri vsem Slovincem najbolj priljubljene božje poti. Starejši ljudje se še spominjajo velikih romanj na Sv. Višarje. Vodili so jih pobožni možje, župani in drugi. Romali so ljudje iz mnogih vasi iz Goriške, s Tržaškega in od drugod. Bilo jih je včasih tudi več ko tisoč. Odšli so navadno iz Solkana drugo nedeljo v avgustu, da so lahko počastili na veliki šmaren (15. avgusta) tudi svetogorsko Mater. Celih osem dni so naši očetje hodili peš preko Gorice in Solkana na višarsko goro.

Po drugi svetovni vojni so najprej Amerikanci poizkusili premagati z vozili strmo pot iz Zabnic na Sv. Višarje. Prišli so le do planine.

V zadnjem času so iz Ovčje vasi in Zajzere začeli prevažati jedačo in pijačo ter druge potrebščine z motornimi vozili, ki so zgrajena tako, da lahko premagajo hudo strmino.

V sredo 28. julija pa se je prvič dogodilo, da je prispel na vrh Sv. Višarij navaden avtomobil, in sicer »topolino«. V njem so se vozili slovenski ljudje, in sicer dva slovenska duhovnika. Njima se je pri povratku pridružil še neki goriški profesor.

Bog daj, da bi se posvečeni kraj ne spremenil odslej v navadno zabavišče.

UKVE

Tudi letos smo praznovali našega farnega patrona sv. Jakoba po pristnih, več sto let starih običajih. Po slovesni maši so naši fantje stopili v krog pod lipo pred cerkvijo ter povabili s krepko pesmijo »Pridi Gorenje z mrzle planine« vse Ukljane k praznovanju »žegna«. Brhko dekle v sredi »konte«, z velikim pladnjem, na katerem je žarel štefan dobre bele kapljice, ves odet v rdeče nageljne in roženkravt — vse to je kar sililo človeka k boljšemu razpoloženju. K temu je pripomogla tudi godba, ki je spremljala fante od gostilne do gostilne. Vriskanje, pesem in vesela koračnica so se vrstili v vedno bolj živem taktu, dokler se zvečer mlado in staro ni vrtelo na plesišču, ki so ga fantje za to priliko pripravili.

„Kar je res in kar je pravično, to mora odsevat iz človeških besedi in dejanj, četudi je ves svet proti temu!“

(Janez Evangelist Krek)

Spomini iz starega Trsta

Na obeh straneh so se sedaj pripravili. Z Dunaja so ukazali Volfgangu Frankopanu in Danijelu Frankolu, naj gresta Trstu na pomoč z 2000 možmi. Lezse se je medtem, to je bilo jeseni 1615, utaboril s 3800 možmi na Stramarju in v Nogerah pri Zavljah. Petač, ki jih je branil, se je moral umakniti. Toda poveljnika, ki sta imela glavni tabor v Lokvi, sta že trobila preko kraškega roba. Pri Zavljah so se 24. novembra prav krvavo udarili. Po veliki bitki so morali Benečani prav hitro bežati in se rešiti za trdno obzidje v Miljah. Potlej si niso več upali na plan. Sli so le na posamezne roparske napade.

Za božič so oplenili Grljan. Neki Levi iz Trsta je 1. 1616 šel celo v Benetke vabit, naj zasedejo Trst. Pa se niso več upali, ker so Tržačani začeli močno utrjevati nižine Sv. Vida. Enkrat v avgustu so so si z 200 možmi še upali proti žaveljskim solinam, a so jih spet pregnali.

Da bi se malo maščevali, so Tržačani sprejeli pomoč Uskokov iz Senja, ki jih je vodil vojvoda Ferletič. Njegovi potomci so se naselili na Krasu po doberdopski planoti. S štiriimi ladjami so si upali nad Palestrino na beneški obali. Bili so odbiti in beneške ladje so še bolj stisnile zaporo pred Trstom. Ferletič je še gusaril po morju in zaplenil za 40.000 cekinov blaga. Za povračilo so beneške galeje obstreljevale Trst. A krogle so padale le do Riborgo, ker so topovi z grada držali ladje v primerni razdalji.

V Trstu je bila stiska in lakota vedno hujša. K sreči so junija 1. 1616 ratificirali mir v Madridu. 3. junija so zadnje beneške galeje dvignile sidro izpred Trsta.

Vojna je končala tako, da ni nihče dobil pedi zemlje. Požrla pa je samo Benečanom 12 milijonov cekinov in od Timave do Pirana je bilo vse požgano.

XII

Boji z Benečani so se po uskoških vojnah vsaj na videz končali. Cesarska in beneška stranka sta se v Trstu tudi vsaj na zunaj pobotali. Da bi se ta mir na neki način tudi zapečatil, je cesar Leopold I. (1657—1705) sklenil, da obišče slovenske primorske dežele in tudi Trst.

KRONIKE PO POTREBI

Kakor ob vsaki taki priložnosti imamo tudi o tem cesarskem obisku silo zanimive opise raznih kronistov. Stari tržaški zgodovinarji, kakor kanonik Vincenc Skuša in Dell'Argento, pišejo seveda drugače kakor beneški Battista Nani, ki se je sprejema udeležil kot beneški poslanik. Prvi prične takole: »Tega leta 1660, koliko veselja, časti in slave je prinesel Leopold I., vzvišeni cesar, najmilostlivejši imperator, s prihodom svoje vzvišene osebe v Trst, bi bilo predolgo vse na drobno opisati.« Potem opisuje, kakor boste slišali, veličastni sprejem v Trstu.

Nani pa nekam nevoščljivo zapiše: »Ni bilo nič kaj posebnega, razen velikanskega baldahina, pod katerim je cesar stopal po ulicah; ker so pa ulice tako ozke, ni mogel — baldahin namreč — skozi in so ga morali na pol zlomiti ob splošnem smehu vseh. Ko je prišlo njegovo veličanstvo na stanovanje v škofijo, je našlo v sobi samo bele zidove, eno stolico, posteljo in pod njo — že veste kaj. Tudi večerja, da je bila hudo revna: malo

kuhnje in par jaje in cesar da so se razjezili in če ne bi čakal beneškega odposlanstva, bi jo že naslednje jutro odkuril.« Mož hoče s tem povedati, da Tržačani cesarja niso nič kaj marali. Bodisi kakorkoli, verjamemo pa ne, da bi si cesarju upali dati v škofiji tako sobo in le malo mineštre za večerjo.

PRIPRAVE ZA SPREJEM

Večina opisovalcev pa pravi, kako so se v Trstu pripravljali na sprejem. Predvsem so za cesarja pripravili razkošno brigantino. Na pramcu je bil postavljen pozlačen prestol, okrašen z zlatim brokatom, in nad njim zlat orel. Po ladji, ki naj bi pripeljala cesarja v luko, je bilo vse pogrnjeno z damastom in svilo, stekla so bila iz kristala. Štiriindvajset v škrlat oblečenih mornarjev, izbrani mladci, je krmarilo ladjo.

V pristanu so zgradili poseben pomol, kjer bo ladja pristala. Tudi tu je bilo vse v škrlatu in brokatu, da bo visoki gost videl, kako mu je mesto vdano.

Po vseh oknih so visele preproge in cesarske zastave. Nad gradom se je pa vzpenjala velika črka L z lampijončki, ki so ponoči zazareli v čast Leopoldu.

Na velikem trgu je stal nasproti stebri, ki so ga sto let prej postavili v čast cesarju Ferdinandu, drug steber. Visok je bil štiriindvajset čevljev. Spodaj so ga krasile osmerokotne stopnice, na vrhu je stal mogočen kip Leopolda, odetega v cesarski plašč in s krono na glavi; v roki drži zemeljsko oblo. Ker je bilo malo časa za priprave, pravi kronist, so vse to naredili prav umetno iz lesa. Pozneje so isti steber posneli v belem marmorju in kip vlili iz bronu »v večern spomin«.

Prav posebno pa je bil okrašen škofijski dvorec, kjer je cesar prebival za časa obiska. Nad pročeljem se je raztezala velika roka; na sredi dlani je bilo upodobljeno ogromno oko; prsti roke so pa držali ves svet. Okoli se je vil napis »consilio et industria« (s preudarkom in marljivostjo). Na vrhu je seveda čepel neizogibni orel. Pač okusi tistih časov, ko so se kot danes znali oblastnikom prilizovati.

VELIČASTNO PRIHAJA

Cesar Leopold je preko Šempasa prišel v velikem spremstvu 18. septembra 1660 najprej v Gorico. Tu je sprejemal poklone do 24. septembra in se potem preko Gradiške napotil proti Devinu.

Z devinskega grada so jeli grmeti topovi, ko je straža s stolpa zatrobila, da se bliža cesarska »kavalkada«. V gradu je pričakoval cesarja mestni odposlanec baron Aleksander de Fin, da se mu v imenu mesta pokloni. V zalivu spodaj se je pozibavala na valovih tista pozlačena brigantina. Prijadralo pa je tudi celo brodovje, kakih štirideset ladij s tržaško gospodo. Po prvih pozdravilih se je cesar vkrcal na veliko galejo grofa Petra Zrinjskega, ki se je s hrvatsko-dalmatinsko mornarico zasedral že nekaj dni prej pri rtu sv. Andreja. Dolga vrsta bark je počasi plula mimo križanskih bregov proti Grljanu. Tu je že iz starih časov stala cerkev in božja pot blažene Device z minoritskim samostanom. — Ta samostan je bil ukinjen leta 1785. Podoba Matere božje in dele glavnega oltarja so pozneje prenesli v katinarsko cerkev, ki so jo posvetili 1. 1804.

Cesar je izrazil željo, da bi se tu malo odpočil, da stopi v svetišče in da pokusi žlahtno grozdje, ki je slovelo že v rimskih časih. Vino je pa Leopold zavrnil, češ da ga zaradi neke zaobljube ne pije ob sobotah. Pač pa se je napil mrzle studenčnice izpod hriba v pristni kraški buči. Po obisku v cerkvi je vsa pisana družba vnovič zasedla ladje in krmarila okrog miramarskega rta.

Tedaj so iz Trsta že ugledali cesarjevo ladjevje. Na gradu so zagrmeli topovi in odgovarjali so jim možnarji raz vse vrhove, dokler niso ladje zaplule v pristan. To je bilo 25. septembra, se bere v kronikah, dan, ki so ga uvedli pozneje kot tržaški praznik, a se je s časom opustil. Saj se take »cesarske« slovesnosti kaj rade in tudi brez posebne škode pozabijo.

Prihodnjič si bomo pa povedali, kako je bilo v Trstu za časa cesarskega bivanja in kakšne veselice so mu prirejali, da bi si mesto pridobilo vladarjevo naklonjenost.

(Nadaljevanje prihodnjič)

NOVI LIST V VSAKO SLOVENSKO HISO

KDO JE REŠIL PAPEŽU ŽIVLJENJE?

Ko je Pij XII. letos težko zbolel, zdravnik niso vedeli, kaj je pravzaprav poglavarju kat. Cerkve. Prijelo ga je hlipanje, ki ni hotelo nehati in izčrpavalo njegove življenjske sile.

Enako bolezen je imel svoj čas nemški zobar Erich Mix iz Ansbacha in bi bil na njegov skoraj umrl. Rešil ga je prijatelj, kateremu se je posrečilo dobiti starodavno kmečko zdravilo in hlipanje je bilo konec.

Sedaj piše časopisje, da je Mix, brž ko je slišal o papeževi bolezni, poslal v Vatikan brzojavko z receptom.

Papež se mu je zahvalil in ga odlikoval.

DON KIHOT O MATERINŠČINI

(Zlati Don Kihotov nauk)

Kdo ne pozna Don Kihota, tega velikega španskega blazneža? Kdo se ne smeje njegovim neprekosljivim norostim in ne občuduje njegove brezprimerne modrosti, ki je večja od tiste, ki jo imajo največji pametniki človeštva?

Ko sem te dni ponovno prelistoval zgodbe zanimivega moža, sem naletel na eno izmed tistih res pametnih, ki zasluži, da jo zabeležimo.

To je priporočljivo zlasti danes, ko se marsikateri Slovenec ali Slovenka sramuje svojega materinega jezika in sploh čeni vse tujje bolj ko domače. ZLATI don Kihotov nauk se glasi:

»In če vaš sin,« pravi Kihot nekemu plemiču, »nima posebno v čisljih poezije, ki je napisana v domači kastiljščini, tedaj pač sklepam, da v tem ne ravna premišljeno, in sicer iz naslednjega razloga: veliki Homer ni pisal v latinščini, ker je bil Grk, in Virgil ni pisal v grščini, ker je bil Latinec. Skratka, vsi starodavni pesniki so pisali v jeziku, ki so ga vsrkali z materinim mlekom in niso negovali tujih jezikov, da bi v njih izrazili velike misli in čustva; in če je temu tako, potem bi bilo prav, če bi se ta navada raztegnila na vse narode in bi potemtakem ne cenili manj nemškega pesnika, ker pesnikuje v svoj m jeziku, pa tudi ne kastiljskega in celo biskajskega ne, če pišeta in pesnikujeta vsak v svojem jeziku.« Kar velja za pismono rabo rodnega jezika, isto velja tudi za govor.«

Vidimo, da je veliki Cervantes, pisec Don Kihota, drugače mislil kot nekateri dvatisočletni kulturniki iz naše bližine.

Vsak Slovenec in še posebno Slovenka se bosta držala Don Kihota in ljubila svojo lepo slovenščino nad vse. Ljubezen do materinega jezika je treba privzgojiti že vsakemu otroku.

Mož, ki ni hotel govoriti

»Glej, na to pa res nisem pomislil!« je podčastnik skomignil z rameni.

Razvezali so jermena. Ko je Jurij prihajal počasi k zavesti, je čutil, da bolečina narašča in se širi v požiralnik in čedalje globlje v prsi. Zdelo se mu je, da so usta ena sama velika oteklina. To ni bila bolečina, ki te nenadno in ostro zaskeli in nato polagoma popušča. Ko misliš, da bo ponehala, spet naraste in se sunkovito zastruje. Imaš občutek, da nima konca.

Odvedli so ga spet v celico. Ležal je skrčen na kamnitem podu in se obupno trudil, da bi našel pozabljenje v spanju. Toda bolečina ga ni hotela zapustiti. Ni mogel spati.

Po dveh dneh so ga iznova poklicali na zaslisevanje. Nekaj minut so ga pustili v sobi samega. Z dvorišča so zadonela kratka, ostra povelja in mimo okna je videl korakati moža, oblečenega v uniformo angleškega letalca. Za letalcem je stopala šestorica s puškami oboroženih stražarjev. Nastala je tišina, nato je odjeknilo povelje in so se slišali strelji. Šestorica vojakov se je vračala mimo okna brez moža v letalski obleki.

Ali je bil to res angleški letalec? — se je spraševal Jurij. Prepričeval je samega sebe, da gre le za gestapovsko prevaro. Saj so mu bili v šoli večkrat raztolmačili, kakšnih sredstev se poslužuje Gestapo, da bi »omehčala« jetnike.

PRED GESTAPOVSKIMI PUŠKAMI

Ko je tako razmišljal, stopi v sobo major s svojima pomočnikoma.

»Vi skrivate dragocene informacije,« je odsekano dejal major. »Dajem vam posled-

njo priložnost, da govorite. Povejte nam imena odporne skupine v Torigui!«

»Jaz ne vem nič,« je zamomljal Jurij. »Zakaj me bijete?«

»Zakaj vas bijemo? Zato, ker ste izdajalec, ki je delal proti nam,« je odvrnil major. »Zaradi vas sem postal bolan. Popolnoma ste me utrudili.« Nato se je obrnil k podčastniku in zaukazal: »Odvedite ga na streljanje!«

Podčastnik je sunil Jurija iz sobe. Na dvorišču je čakala prejšnja šestorica vojakov z nabitimi puškami. »To je običajno gestapovsko zastraševanje!« se je tolašil Jurij.

Podčastnik mu je velel, naj se postavi k zidu, posejanem z luknjami od puškinih krogel. Na tleh se je videla temna mlaka strjene krvi.

Šestorica stražnikov se je razvrstila in stala 20 metrov od stene. Na podčastnikovo povelje so dvignili puške, pomerili in čakali. Zadonel je nov ukaz. Jurij je slišal, kako so puškini petelini zaropotali. Uprl je oči v odprtine puškinih cevi, pričakujoč usodno povelje: »Streljajte!«

Mesto povelja je zaslišal na vhodu v dvorišče osorni majorjev glas: »Ustavite! Odvedite moža v celico!«

Juriju so dali tri dni oddiha, da dobro premisli svojo usodo. V ustih je čutil tolike bolečine, da ni mogel požirati kruha in konjskega mesa, ki so mu ga prinašali. Zanj je bila že velika muka piti vodo. Od časa do časa je zadremal, toda to ni bil okrepujoči spanec, temveč le živčna izčrpanost.

VZGOJNI KOTIČEK

Vpliv bolezni na značaj

Večkrat slišimo v življenju, da se je ta ali oni človek popolnoma spremenil ali da je menjal svoj značaj. Ali je to mogoče? Švicarski psiholog Oskar Hanschmann pravi, da se pod vplivom raznih telesnih in duševnih bolezni preoblikuje značaj tudi v zrelih letih.

Mlad, vesel in vedno nasmejan gospod, ki je bil zaradi svojega prikupnega značaja dobrodošel v vsaki družbi, si je pri avtomobilski nesreči močno pohabil noge. Po tej nesreči se je pričel izogibati ljudi. Postal je zagrenjen, mrk in zaprt sam vase.

Ta in podobni primeri nam jasno dokazujejo, da telesni nedostatki kakor tudi razni duševni pretresljaji zelo močno delujejo na človekov značaj.

Druga svetovna vojna nam je zapustila na milijone telesnih in duševnih pohabljenec, ki so potrebni naše pomoči in razumevanja. Da, predvsem razumevanja za njihovo spremenjeno duševno življenje. Kajti zavedati se moramo, da ima večina pohabljenec podvojen čut manjvrednosti, ki močno vpliva na značaj. Saj žive v zavesti, da so ljudem samo v nadlego in da življenje zanje nima pravnobnega smisla.

Toliko se govori in piše o ljubezni do bližnjega, v vsakdanjem življenju pa je je tako

bore malo. Ali se zavedamo, da so telesno pohabljeni ljudje veliko bolj občutljivi od zdravih? Ali se kdaj skušamo živeti v njihovo duševno življenje in preoblikovanje značaja zaradi pohabljenosti?

Pa tudi na videz zdravi ljudje pogosto menjajo svoj značaj zaradi kake skrite ali zahrbtne bolezni. Ta boleha morda na srečo, cni na sladkorni bolezni itd. Vse polno je bolezni, ki jih na zunaj ni spoznati, a vendar močno razjedajo telo in duha.

Ali se zavedamo, da je zaradi takih skritih bolezni močno omajan človekov značaj? Morda imamo takega bolnika v družini, med prijatelji, znanci, v uradu, delavnici ali tovarni, kjer službujemo. Razumljivo je, da so ti ljudje veliko bolj občutljivi, zamerljivi in prepirljivi kakor zdravi. Kdo bi jim zameril! Saj so te spremembe v njihovem značaju nastale brez njihove volje pod vplivom bolezni, ki jih muči in jim razjeda živce. Koliko je med nami ljudi, ki bi jim veliko bolj prijala bolniška postelja kakor pa delavnica ali urad, a se morajo zaradi krivične socialne zakonodaje boriti za vsakdanji kruh.

Če pomislimo na vso to človeško revščino, potem mora vsak izmed nas imeti veliko več razumevanja do trpečega brata kakor doslej.

»Kaj pride sedaj na vrsto?« je preudarjal. Čutil se je, da ga ni strah. O sebi ni nikoli mislil, da je pogumen, ampak le povprečen človek s povprečnimi močmi. Res je, da je bil veren. Mogoče je v njegovi trdni veri vzrok, da se sedaj ne boji. Strah je samo pomanjkanje zaupanja v Boga. Kristus se ni bal, ko so ga pribijali na križ. Njegova vera v Očeta je bila tolika, da v njegovem srcu ni bilo prostora za strah.

Jurijevo obličje, njegovo grlo in usta so bila en sam kup bolečin, toda v tem trenutku je čutil, da se je dvignil nad vse svoje trpljenje. Gestapovska mučenja so zasledovala samo en cilj: da uničijo moč njegove volje. Toda zavedal se je, da ne bo nikoli govoril, zakaj strah ne bo mogel nikoli uničiti njegove vere.

NA OPERACIJSKI MIZI

Novo zaslisevanje so priredili v bivši operacijski sobi živinozdravniške bolnice. Stene so bile obložene z belimi ploščicami. Podčastnik in korporal sta položila Jurija na velikansko operacijsko mizo. Leči je moral na trebuh. Noge sta mu povlekla narazen in ga čvrsto zvezala z jermeni, da se ni mogel premakniti.

Na podčastnikov klic se je prikazala v sobi lepa, smehljajoča se bolniška strežnica. V rokah je držala škarje in težko brizgalko, kakor so jih uporabljali za klistiranje konjev. Brez besede je prerezala zadnjo plat Jurijevih hlač.

»Vbrizgnite!« ji je velel podčastnik.

Jurij je začutil na bedrih vroč poliv, ki ga je silno zapekel. Po sobi se je razširil oster duh po žvepleni kislini. Jurij ga je poznal iz časov, ko je študiral kemijo na vseučilišču v Cambridgeu.

»To je le prva poskušnja!« se je zadril podčastnik. »Povej, kdo je vrgel v zrak mostove!«

»Jaz ne vem nič,« je zamomljal, »jaz ne vem nič.«

»Vbrizgnite, kakor treba!« je ukazal podčastnik lepi strežnici.

Jurij je začutil najprej rilec brizgalko, nato se je tekočina zlila kakor ogenj po najbolj občutljivejših delih njegovega spodnjega telesa. Zavpil je od silovite bolečine, ki se je čedalje bolj širila po drobovju.

Njegova zavest se je zamajala. Zbal se je, da se onesvesti ter da začne v omedlevici govoriti. Z glavo je jel butati ob mizo, upajoč, da si tako laže ohrani duševno prisebnost.

Bolniška strežnica je končala svoj posel. Ko je okrenil glavo, jo je videl, kako zapuščena z rahlim smehljajem sobo.

Podčastnik je Juriju še enkrat zastavil znana vprašanja, toda brez uspeha. »Jaz ne vem nič! Jaz ne vem nič!« je bil stalen Jurijev odgovor.

Razvezali so jermena in spravili jetnika na noge. Jurij se je poskušal držati pokonci, toda od bolečine se je zgrudil na tla.

»Stoj pokonci!« je zalajal podčastnik in ga z vso silo udaril. Pest je treščila na Jurijev zmečkani nos. Zaradi žgočih bolečin v črevesju Jurij udarca skoro ni čutil.

Opotekel se je po stopnicah in padel v svojo celico. Ležal je spet na kamnitem podu in skrčil noge do obraza, da bi si nekoliko olajšal trpljenje.

Položaj slovenskih beguncev v Evropi

Tajnik Škofijskega odbora za pomoč beguncem v Gorici nam je poslal dopis s prošnjo, da ga priobčimo. Njegovi želji radi ugodimo, čeprav do vprašanja beguncev ne moremo zavzeti določnega stališča, ker ga nismo v potankostih proučili. Beg mladine z rodne zemlje je eden najbolj žalostnih slovenskih problemov. Želimo, da bi dopis pripomogel k njegovi zadovoljivi rešitvi. (Uredništvo)

POLOŽAJ SLOVENSkih BEGUNCEV V EVROPI

Mnogo beguncev z Goriškega kakor tudi iz drugih krajev Italije me je kot tajnika Škofijskega odbora za podporo beguncev ponovno vpraševalo o možnostih izseljevanja iz Avstrije in Nemčije, čes da je od tam izselitev hitra in lahka. Ker jim nisem mogel povedati nič gotovega, sem se odločil potovati tja, da proučim vsaj nekoliko vprašanje slovenskih beguncev. Zavedam se, da ugotovitve niso popolne, a držijo skoraj v celoti. Zelo bom zadovoljen, če bi to pisanje izzvalo kakšno kritiko ali polemiko, ker bi edino na ta način bilo mogoče izboljšati zelo težko stanje beguncev. Pošiljam dopis v Novi list, Katoliški glas in v Demokratično da bi prišel v roke čim večjemu številu beguncev in odgovornih ljudi.

ŠTEVILO BEGUNCEV TER MOŽNOSTI IZSELJEVANJA

V notranjosti Italije je v raznih taboriščih čez 700 slovenskih beguncev, zunaj taborišč pa okrog 300; v Avstriji jih je skoraj 3000, v Nemčiji 300, v drugih državah zapadne Evrope pa 1000, v Trstu 1500. Vsaj tretjina nima pogojev za izselitev in najbrže bo morala ostati v krajih, kjer se nahaja. Na Goriškem in Videmskem se bo morda moglo izseliti le 200 od celotnega števila skoraj 3000 beguncev.

Možnosti izseljevanja so zelo majhne in v vseh državah enake. Odkar je prenehala delovati IRO organizacija za begunce, je izginila vsaka možnost množične emigracije. Tudi individualna se je zelo skrajšala. Za izselitev v KANADO zahtevajo poleg vpoklica tudi dvoletno bivanje izven Jugoslavije ali pa spričevalo o kaki specializaciji. Za emigracijo v ZDRUŽENE DRŽAVE sta dve možnosti: po novem zakonu se lahko izselijo oni, ki so bili zunanji Jugoslavijske že avgusta 1. 1953, in še za te je potreben vpoklic; na redno jugoslovansko kvoto, ki je tudi odprta beguncem, je treba čakati 4-5 let. Nekateri se selijo v Čile ali v Venezuelo, a tam so razmere zelo težke, kakor je pisalo »Duhovno vpljenje«. AVSTRALIJA po 1. 1952 ni več sprejela večjega števila beguncev.

Edino izjemo tvori Trst, kjer se je v začetku tega leta pojavila avstralska komisija.

Možnosti izselitve so torej na splošno zelo majhne. Poleg tega so komisije pri pregledovanju beguncev zelo stroge. Iščejo samo fizično delovno silo, za inteligenco pa nimajo nobenega razumevanja.

DUŠNOPASTIRSKO, VERSKO IN MORALNO STANJE

Versko-moralno stanje slovenskih beguncev v italijanskih taboriščih je zelo nizko. Tako so mi v Rimu poročali duhovniki in laiki, ki so begunce obiskali. Delno je to razumljivo. Saj od jutra do večera ne delajo nič. Nekateri živijo tako že devet let, le redki so zaposleni. Brezdelje, četudi je prisiljeno, vedno porazno vpliva na moralno. Izkušnje iz potovanja po Avstriji in Nemčiji so mi pa pokazale glavni vzrok verskega in moralnega propadanja beguncev: odtrgani so od družine, od vasi, od domače zemlje in od slovenskega duhovnika. Živijo z begunci vseh narodnosti, ver in nazorov.

Verska raven beguncev je nižja kot pri Slovencih v domovini.

Istočasno sem videl med slovenskimi begunci porazno dezorganizacijo dušnopastirskega dela. Mnogo pritožb prihaja iz taborišč v Italiji, v Avstriji in v Nemčiji. Razen nekaj izjem so begunci skoraj popolnoma zapušteni. Za vse druge narodnosti je boljše preskrbljeno kakor za Slovence, ki poleg tega ne razpolagajo skoraj z nobenimi podpornimi sredstvi.

V vprašanju dušnega pastirstva je pa še druga velika napaka. V Italiji, Avstriji in zapadni Evropi sploh je število rednih slovenskih izseljencev, ki so se bili tjakaj že pred desetletji naselili, mnogokje večje od števila beguncev, toda novi načrt dušnega pastirstva se ozira skoraj izključno na begunce in zanemarljivo redne slovenske izseljence. In vendar je treba v vseh teh deželah večino beguncev izenačiti z rednimi naseljenci. Saj so tu našli stalno delo, tu imajo dom ter se ne mislijo dalje seliti.

Sveta stolica je z apostolsko konstitucijo »Exul familia« izdala posebne odredbe za dušno oskrbo izseljencev vseh narodnosti. Ukazala je, naj se v vsaki škofiji osnuje poseben škofijski odbor za izseljenca. Tudi v Gorici obstaja tak odbor in njegova dolžnost je, da pomaga reševati vprašanje slovenskih izseljencev.

NARODNA ZAVEDNOST

Vsem je znano, da emigracija raznaroduje. Begunci in izseljenci, razkropljeni po raznih deželah zapadne Evrope, izgubijo ne samo zveze z matično državo, ampak tudi s slovenskim duhovnikom in zato kmalu utonejo v drugem narodu. Asimilacija je najmočnejša v Nemčiji, a je močna povsod. Zalostno je gledati, kako se toliko mladih ljudi narodno izgublja. Desetstiči so padli v vojni, desetstiči se sedaj izgubljajo na tej poti. Kako napreduje raznarodovanje v državah Južne in Severne Amerike ter Avstralije, nam jasno pričajo drugi narodi! Kljub pomoči iz matičnih držav se njihovi izseljenci narodno izgubljajo.

EKONOMSKO STANJE

Prepričan sem bil, da je položaj beguncev najtežji v Italiji, pa sem se motil. Moški tu res ne najdejo zaposlitve, a so vsaj popolnoma preskrbljeni. Žive v taboriščih ali prejemajo podporo zunaj taborišč. Takih je največ na Goriškem, in sicer nekaj čez 300. V Avstriji in Nemčiji ne poznajo podobne oskrbe beguncev. Tu si morajo poiskati zelo težko delo na kmetih. Mnogokrat so brezposelni in morajo stanovati v taboriščih. V Avstriji dobijo zastonj hrano in stanovanje le v taboriščih v okolici Linza, toda oboje je tu dosti slabše kakor v italijanskih. V Avstriji in Nemčiji je položaj le v tem boljši, da se begunci svobodno kretajo. Svoboda je pa zagrenjena, ker težko dobiš delo, prejemaš slabe plače in te izkoriščajo.

Beguncem, ki živijo izven taborišč, delijo v Italiji od časa do časa obleke in živež. O tem pa nisem slišal ne v Avstriji ne v Nemčiji.

Sportni pregled

Kolesarstvo. »Tour« je zaključil v Parizu svoj 3-tedenski sprehod po Franciji. Bil je lep športni dogodek, poln borbenosti in presenečenj, bila je gotovo najlepša kolesarska prireditev v Evropi. Zmagal je najmočnejši, Bobet, ki si je povsem zasluženo priboril letošnje trofeje in s tem opravičil svoj sloves, katerega je zadnji dve leti precej otemnil. Morda pa je zadnjikrat zmagovalno privozil v Pariz, ker tudi njemu leta teko. Če na kratko pregledamo Bobetovo »tourovo« ponašanje, bomo videli, da je bil najmočnejši v gorskih etapah in etapah na kronometru.

Končna lestvica je sledeča:

1. Bobet (Fr.) v 140.06'05"
2. Kübler (Švica) s 15'49" zaostanka
3. Schaer (Švica) z 21'46" zaostanka
4. Dotto, 5. Mallejac (oba Francija) itd.

V skupni moštveni oceni pa je zmagovalce ekipa Švice pred Francijo, Belgijo, Holandsko itd.

V nedeljo se je v Zagrebu končala 1081 km dolga dirka »Po Hrvatski in Sloveniji«, ki je prinesla Jugoslovanom dvojno zmago; zmagali so v ekipnem plasmanu in pa med posamezniki. Zmagovalec je bil Veselin Petrovič, ki je s krasno taktiko »nadmodril« favorita v tej dirki, in sicer Nizozemca Wan der Weydena in Italijana Ghidiniya, ki sta v končni oceni drugi oziroma tretji. Petrovič je zmagal s pičlo časovno razliko 24". Letošnja dirka je zahtevala precej poguma od kolesarjev, kajti

VZROKI BEGUNSTVA

V vseh državah ista pritožba: pravih političnih beguncev je sedaj zelo malo, morda pet od sto. Vs drugi so izseljeniški begunci, to je večinoma mladi ljudje, ki bežijo, da bi se mogli brezplačno izseliti preko morja, ali pa iščejo pustolovščin. Nihče mi ni povedal o kakem beguncu, ki bi bil bežal zaradi svojega verskega prepričanja, vendar bo tudi kateri tak. Nekaj jih je med njimi, ki so bežali, da bi se umaknili sodnji in ječi, a ne zaradi politike. Mnogo fantov beži pred vojaščino, ki pa sedaj ni hujska kakor pod prejšnjo Jugoslavijo.

Vsi bežijo v prepričanju, da bodo lepo sprejeti in mogli takoj emigrirati. A kaj jih čaka? Dolga leta taborišč (v Italiji) in težekga dela (v Avstriji). In kaj, če se jim posreči emigracija? Poročila beguncev iz raznih delov sveta niso zmeraj rožnata, iz nekaterih dežel so kar obupna.

Trpka je zlasti usoda pravih političnih beguncev. Razočarani v svojem idealizmu žive pomešan z ostalimi priložnostnimi begunci. Z njimi versko moralno in narodno skupno propadajo. Zavolje brezbriznosti zapadnih zaveznikov in nemoči svojih voditeljev zgubljajo vero v bodočnost in ne vedo več, zakaj so se borili in tvegali življenje. Namesto priznanja za prestano žrtve, srečujejo povsod le brezsrčni boj za goli obstanek.

Koder koli sem potoval, povsod sem slišal iste prošnje: razen redkih političnih preganjancev naj bi vsi Slovenci ostali doma! Sicer drvi v versko moralno in narodno propast. Slovenski narod se s tem samo izčrpava, saj zgublja najmlajše moči

MOŽNOSTI VRNITVE V DOMOVINO

Vprašanje je težavno in kočljivo. Oni, s katerimi sem govoril, so soglasno priznali, da bi bilo za mnoge begunce najbolje, če bi se vrnili domov. Dolga doba begunstva, ki traja pri nekaterih že devet let, ne daje mnogim upanja na izselitev. Čaka jih životarjenje ali bolje umiranje po taboriščih ali težko delo. Svetovali so vrnitev posebno mlajšim, ki so bežali iz gole lahkomišelnosti.

Prej ali slej bo treba načeti to vprašanje z vso resnostjo. Najbolje bi bilo, da se otvori pisarna, ki bi sprejemala prošnje za vrnitev iz Evrope in od drugod ter jih oddajala jugoslovanskim oblastvom. Ta bi morala predhodno zajamčiti povratnikom svobodno vrnitev brez kazenskih posledic in jim tudi plačati potovanje.

Nekaj beguncev se je že vrnilo iz Italije in Avstrije. Doslej ni bilo slišati pritožb.

Če ima kdo kakšen predlog v zvezi z vprašanjem beguncev in izseljencev, mi ga lahko pošlje na naslov: Via Brigata Pavia, 42 — Gorizia — Italia. Vsak pameten predlog bom z veseljem sprejel in upošteval.

Marijan Komjanc — duhovnik

ceste so bile ponekod v zelo slabem stanju, posebno v zadnji etapi, tako da so vozili po kotanjah globokih en četr metra. Dokaz za to je, da je prišlo od 85 nastopajočih na cilj le 60. Prireditelji bodo morali v prihodnje tudi na to pomisliti.

LAHKA ATLETIKA

Lorger Stanko je v Celju pretekel 110 m z ovirami v času 14,3, kar je nov jugoslovanski in slovenski rekord, obenem pa najboljši letošnji čas v Evropi. Lahko trdimo, da je Lorger sedaj glavni favorit za prvo mesto na evropskem prvenstvu, ki bo ta mesec v Bernu. Lestvica najboljših evropskih tekačev v tej disciplini je sledeča: 14,3 Lorger (Jug.), 14,6 Bulančik (SZ), 14,6 Opris (R.).

FINSKI SKAKALEC OB PALICI

Landström je dosegel v Kurikki nov državni rekord s 4,34 m. Nemški tekač Haas je dosegel na 200 m odlične čas 21,3, kar je drugi najboljši čas v Evropi.

RAZNO

Na avtomobilskih dirkah za veliko nagrado »Evrope« v Nemčiji je zmagal Argentinec Fangio na avtomobilu znamke Mercedes. To je ponovna zmaga avtomobilov Mercedes nad avtomobili znamke Ferrari.

Boksar Tiberio Mitri je v Rimu premagal s tehničnim k. o. v 5. rundi Angleža Hazella. Srečanje ni imelo uradnega značaja.

Jugoslovana Rain in Komac sta osvojila v Angliji naslov svetovnega prvaka v jadrnem letalstvu, in sicer v kategoriji dvosedežnih letal.

GOSPODARSTVO

ČEBELE IN GROZDJE

Ob priliki tržaškega veleseljma je bil v Trstu tudi sestanek čebelarjev. Čebelarji zastopniki so prišli iz vse Italije. Na sestanku so obravnavali različna vprašanja in tako so se dotaknili tudi tega, ali delajo čebele škodo na grozdju. Pritrdilno je govoril dr. Perco, drugi so mu seveda tudi ugovarjali, češ da čebela nima pripomočkov, ki bi z njimi pretrgala jagodno lupino in tako prišla do soka. Jasno je, da morajo čebelarji zagovarjati svoje čebele, posebno še v tako nesrečnem letu, kot ga letos preživlja čebelarstvo: do sedaj je odpovedala skoraj vsaka paša.

Vsak sadjar se zaveda velikanskega pomena, ki ga imajo čebele za oploditev cvetov in je popolnoma upravičen izrek: brez čebelarstva ni sadjarstva. Niti deteljnega in marsikaterega drugega semena ne bi pridelali, če bi čebele ne obiskovale cvetov.

Na drugi strani pa je tudi res, da čebele utegnejo pretrgati jagodno lupino mehkolupinastih sort, kot so tokajec, portugalka, burgundec (pinot) itd. Za te sorte so čebele prava nesreča, ker se ne zadovoljijo samo s sokom jagod, ki so jih načele ose ali sršeni.

Kje je rešitev vprašanja? Ni ga mogoče drugače rešiti, kot da se z zakonom določi, da je za tedne pred trgatvijo potrebno čebele prepeljati nekam, kjer ne bodo delale škode. Za naše čebelarje pa je taka rešitev vprašanja zelo težka.

AVGUSTA SEJEŠ, SADIŠ IN PRESEJEŠ

Seješ: solato za solatico, cikorijo Catalo-gna, zeleni radič za rezanje in rdečega, mesečne redkvice, rumeno, zeleno in kodrasto endivijo, peteršilj, korenček, zimsko redkev, črna, majsko čebulo, krmno repo, špinačo in motovilec.

Sadiš: zgodnji grah, nizki fižol.

Presajaš: endivije, cikorijo, por, ohrovt (vrzote), solato, kolerabice, brokole.

LISTNO GNOJENJE

Do nedavna je veljalo splošno načelo, da more rastlina dobiti potrebne rudninske snovi samo iz zemlje, to je po koreninah. Že pred desetletji pa so znanstveniki ugotovili, da lahko tudi listi sprejemajo rudninske snovi, in v zadnjih letih se je tako vedno bolj izpopolnjevala listna gnojilna tehnika. Danes imamo na trgu posebna gnojila, ki jih raztopimo v vodi in potem škropimo po rastlinskih listih.

Za sedaj se poslužujemo listnega gnojenja le, ko rastline kažejo vidne znake, da jim manjka ena ali druga rudninska snov. Največkrat jim manjka kalij, pa tudi druge snovi, kot baker, železo, mangan, magnezij, cink, bor itd. To so tako imenovani mikroelementi, ki jih rastline potrebujejo v zelo majhnih količinah.

Poskusi so pokazali, da sprejmejo rastline po svojih listih sploh vse rudninske snovi, torej tudi dušik in fosfor. Toda največkrat gnojimo s kalijem, ki rastline posebno okrepi, da postanejo odporne proti različnim rastlinskim boleznim.

Listno gnojenje je danes važno za zdravljenje bledice, ki večkrat napade trte, breskve in druge rastline. Z njim zdravimo tudi nekatere druge bolezni.

STOLETNICA LISTA

Letos je sto let, odkar izhaja v Casale Monferrato (Piemont) kmetijski strokovni list »Il Coltivatore«. Ob stoletnici je izšla posebna številka, kjer so znani strokovnjaki opisali razvoj in napredek vsega kmetijstva v zadnjih 100 letih. Čeprav se izvajanja nanašajo predvsem na Italijo, nam vendar nudijo sliko, ki velja za stanje kmetijstva pri nas in tudi v ostali Evropi, saj se je začelo razvijati več ali manj v vseh državah istočasno, le da je drugod morda doseglo mnogo višjo raven. Slika je v glavnem naslednja:

Povečanje obdelovalnih površin so dosegli predvsem z izsušitvijo raznih močvirij, v Italiji tudi z ureditvijo lagun (plitvi morski zalivi). Delo se še danes nadaljuje.

Poljedelstvo: Hektarski donosi so se z razvojem kmetijske tehnike v 100 letih več kot podvojili. Prej niso poznali umetnih gnojil, izbranih semen in globokega oranja. O mehanizaciji kmetijstva ni mogoče govoriti, dokler se ni pojavil traktor, ki ne šteje še 40 let življenja. — V splošnem pa so pridelki na hektar v Italiji, razen pri rižu, mnogo nižji kot v severozapadnih državah Evrope.

Sladkorna pesa: Prvi sladkor iz pese so dobili sicer že pred 200 leti, vendar se je gojenje sladkorne pese razširilo v Evropi komaj v Napoleonovi dobi, ko so Angleži blokirali Evropo in ni bilo mogoče dobiti sladkorja iz sladkornega trsa. V Italiji so sladkorno peso začeli gojiti komaj pred 100 leti in razširili ter izboljšali gojenje tako, da danes krijejo domačo potrebo z lastno proizvodnjo. Potrošnja sladkorja v Italiji pa znaša komaj četrto severnoameriške, tako da porabi ena oseba povprečno 12.5 kg letno. Potrošnja po posameznih provincah je zelo različna: v Lucaniji rabi posameznik na leto komaj 1 in pol kg sladkorja, medtem ko v Piemontu 22 kg.

Živinoreja: V zadnjih 100 letih se je več kot podvojilo število goved in prašičev, padlo pa je število ovac in koz, kakor tudi število konj, ki pa pada povsod na svetu zaradi mehanizacije (traktorji). Zelo se je razvilo mlekarstvo in v zadnjih desetletjih se je povečala mlečnost krav, kar je posledica smotrne izbire živali. V splošnem je v Italiji pičla potrošnja svežega mleka. Tudi tu imamo velike razlike med severom in jugom.

Vinogradništvo: Pred 100 leti se je komaj pojavil oidij, pozneje pa sta se pridružila še peronospora in trtna uš (filoksera). Dolgo so iskali primerna sredstva proti tem boleznim. Pridelki se v 100 letih niso bistveno zvečali; le kakovost vin je znatno boljša. Največji napredek so dosegli z združnimi kletmi.

Sadjarstvo: Značilno je, da se je v 100 letih več kot posestoril pridelek hrušk in jabolk. Slednjih pridelajo danes v Italiji dvakrat toliko kot pred 10 leti.

Zdravstvo rastlin: Pred 100 leti so imeli zelo meglene pojme o različnih škodljivcih, ki napadajo rastline in pridelke. Tudi danes nam ni še vse popolnoma jasno, vendar se je zdravljenje rastlin v zadnjih letih razvilo v pravo vedo in ni več daleč čas, ko bodo nastavljeni posebni zdravniki za rastline, ker se ne moremo več zadovoljiti z današnjimi opazovalnicami.

Helikopter mornarice ZDA na raketni pogon

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 14. Imam nekaj orehovitih drevesc, ki so stara po 2 leti. Sedaj bi jih rad cepil. Hotel bi vedeti, kdaj je najprikladnejši čas za cepljenje in kakšen je najboljši način.

Odgovor. Lahko poskusite s cepljenjem v speče oko in če boste imeli prav veliko srečo, se bo prišlo. Nekaterim uspe pomladansko cepljenje v precep. Tako navadno cepimo češnje.

Najzanesljivejši način cepljenja orehov pa je isti kot za cepljenje kostanja, to je cepljenje v piščal. Cepimo spomladi, ko je les že muzeven. Podlaga in cepič morata biti enako debela. Na podlagi odrežete vršček, nato zarezete lub kakih 5 do 10 cm pod vrhom, lub ovijete kot za piščal. Na goli les pride piščal cepiča, ki mora biti seveda tako dolga kot olupljen les. Paziti morate, da se lub cepiča tesno stika z lubom podlage. To mesto potem zamazate s cepilnim voskom in enako tudi zgornji del cepiča, da tako onemogočite izhlapevanje.

Nekateri cepijo tudi v obliki prstana. Podlaga pustijo vršček in odstranijo le par cm širok pas luba. Na to mesto pride lub cepiča, katerega seveda prerežete na tisti strani, kjer ni očesa. V tem primeru morate cepič prevezati in seveda vse rane zamazati s cepilnim voskom. Nujno potrebna je snaga in paziti moramo, da se s prsti ne dotikamo ogoljenega mesta podlage in tudi ne notranje strani cepičevega luba.

Vprašanje št. 15. Kako in kdaj razmnožujemo hortenzije?

Odgovor. Hortenzije razmnožujemo s podtaknjenci, z grebenicami in z razdelitvijo grma. Grm razdelimo spomladi. Najbolje je, da tudi grebenice pripravimo spomladi: poganjke pripognemo k zemlji, jih pritrdimo s primerno leseno kljuko in jih pokrijemo z zemljo, tako da gleda iz nje samo vršček. Med letom bo poganjek (grebenica) pognal korenine pri členih. Naslednjo pomlad odrežemo grebenico od materinega grma in jo presadimo. — Podtaknjence lahko delamo spomladi, a je bolj priporočljivo, če jih napravimo julija ali avgusta meseca, torej sedaj. V ta namen odrežemo letošnji poganjek in ga zrežemo v kose-ključe, ki naj imajo po 2 do 3 člene-očesa. Tik spodnjega očesa odrežemo ves les, morebitne liste odstranimo in poganjek vtaknemo v dobro zemljo ali pa v lonce, ki jih držimo na senčnatem kraju. Priporoča se večkratno zalivanje, da se podtaknjence ne posuši. Najbolje je, da pustimo podtaknjence na istem mestu še prihodnje leto in šele naslednjo pomlad presadimo na stalno mesto.

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, sin džungle

št. 11

Opičji rod je slišal gorilovo bojno rjovenje. Kmalu so opazili, da Tarzana ni. Kerčak ni pustil nikogar na pomoč. Še vedno je sovražil »belca«. A nič ni ustavilo Kale. V strahu za rejenca je kar letela od veje do veje.

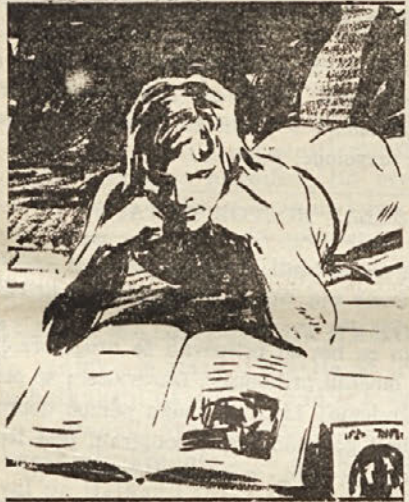
Pri luninem svitu ga je kma u našla. Počenila je k Tarzanu in ugotovila, da je še živ. Zraven njegovega okrvavljenega telesa je ležal gorila... mrtev. Kala je nežno vzela v naročje ranjeno telo ter ga odnesla k rodu.

Mnogo dni in noči je Kala stražila pri Tarzanu ter mu prinašala hrane, mu lizala rane, da so ostale čiste. Seveda se je Tarzanu zdelo to cela večnost, a je nazadnje le shodil. Mesec dni kasneje je bil že močan kot prej.

Tarzan je komaj čakal, da bi se mogel vrniti v kočjo in spet raziskovati čudne reči, ki so bile tam. Tako je lepega jutra res storil. Vstopil je v kočjo, zaprl vrata, jih zapahnil in začel znova pregledovati knjige s podobami.

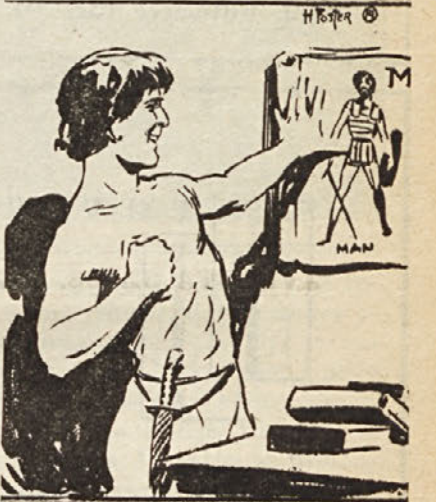
Slike so šle njegovi domišljiji najbolj do živega. Najbolj mu je bila všeč slika dečka s pisano dlako, tako je Tarzan imenoval suknjič in hlače. Pod sliko so bile čačke D-E-C-E-K, dalje še D-E-C-E-K I-N P-E-S.

Dolgo si je s tem beil glavo. Ko mu je bilo petnajst let, je že poznal razne skupine teh črk. Mesece in mesece je prebil vsako uro, ko se je mogel odtrgati od opic, v kočji pri knjigah.

Nekega dne je našel v predalu svinčnik. Ko je z njim praskal po mizi, je z veseljem opazil, da pušča na lesu črno črto. Počkusil je prerisati nekatere čačke iz svojih knjig. To je bilo kaj težka naloga.

Z dolgim poskušanjem se je navadil pravilno držati svinčnik. Začel je tako po malem pisati. Razum mu je povedal, da je drugačnc bitje. Bil je C-L-O-V-E-K! Da ne zna po človeško govoriti, se ni zavedal.

Skrivnost

D^{RJA} FU-MANČUJA

ROMAN - Spisal: Sax Rohner - Prevedel: A. P.

Judovski gledališki lepak kričečih barv, ki je krasil vzdolžno steno, in list s kitajskimi črkami sta dopolnjevala sobno opravo.

Izza zavese, pokrite z debelim prahom, se je prikazal majhen Kitajec, oblečen v bel jopič, črne hlače in opanke z debelimi podplati. Ko je šel proti nama, je močno odkimaval z glavo. »Nic bliti — nic bliti!« je grgal v čudni spakedranščini, pri čemer naju je s svetlikajočimi se očmi izmenoma lokavo pogledoval. »Plepozno! Zaplemo!«

»Nehaj s temi budalostmi!« je zarjul Smith s čudovito osornim glasom in molil večje pomazano pest pod Azičev nos. »Ne bodi tak, Charlie, in daj nama s prijateljem vsakemu po eno pipo! Si razumel, ti žolti umazané?« Predklonil se je in srepil Kitajcu v oči — s takšno silo, da sem se začudil, ker mi taka oblika prijateljevega pogovora ni bila znana. Potem je vrgel novce v krempljem podobno krčmarjevo roko. »Tu imaš, stari Charlie! In če me pustiš zdaj še čakati, ti na drobno stolčem vso tvojo ropotijo!«

»Nobene pipe nimam...« je klavrno godrnjal Kitajec.

Smith je dvignil pest — in Kitajec se je vdal. »Dblo! Ampak vse polno goli — nič plostola. Pojdite z menoj, pa boste videli.« Zginil je za umazanim zastorom in šel po temnih stopnicah navzgor, midva s Smithom pa za njim. Že naslednji hip me je obdalo ozračje, ki je bilo kar zastrupljeno z opijevimi hlapi. Vsak dih posebej je bil napor. Majhna oljnata leščerba na zaboju sredi prostora je slabotno razsvetljevala tisti del zidu, kjer je bilo deset do dvanajst klopi za ležanje, ki so bile vse zasedene; le dva sta čepela na svojih ležiščih in šumno vlekla iz kovinastih pipic; videti je bilo, da se še nista spravila v nirvano opijske omame.

»Nic plostola — kakol sem lekel,« je Shen-Yan nejevoljno mrmljal.

Smith je odcapljal v kot, se nerodno sesedel na tla ter potegnul mene za seboj. »Dve pipi in malo hopla! Prostora dovolj! Dve pipi — ali pa te premikastim, da bo joj!«

»Daj mu pipi, Charlie!« se je zacmeril zategel, enoličen glas z neke klopi. »Potem pa naj že zapre svoj gobec — vrag ga vzemi!«

Kitajec je pobito skomignil z rameni in šel k zaboju s kadečo se svetilko. Tam je postavil v plamen iglo in, ko se je razžarela, jo je vtaknil v staro škatlo od kakaa ter izvlekel na konici naboden košček opija iz nje. Nato je ta košček spet pražil nad plamenom in ga potem prilepil na glavico kovinaste pipe, kjer je z modrim žarom tlel dalje.

»Daj sem!« se je zadržal Smith in se z narejeno strastjo opijevega suznja spravil na kolena. Shen-Yan mu je izročil pipo, ki jo je pri-

VALUTA — TUJI DENAR

4. avgusta si dobil oz. dal za:

švicarski frank	145—146	lir
ameriški dolar	623—626	lir
avstrijski šiling	23,50—24,50	lir
100 dinarjev	101—105	lir
100 franc. frankov	163—167	lir
funt šterling	1650—1690	lir
pesos	20—21	lir
zlato	713—715	lir

TEDENSKI KOLEDARČEK

6. avgusta, petek: Sikst — Vlasta
 7. avgusta, sobota: Kajetan — Vidojka
 8. avgusta, nedelja: Cirijak — Godeslav
 9. avgusta, ponedeljek: Roman — Našmir
 10. avgusta, torek: Lavrencij — Jurica
 11. avgusta, sredo: Suzana — Bolemir
 12. avgusta, četrtek: Klara — Dobrogoj
 13. avgusta, petek: Hipolit — Davola

ZOBOZDRAVNIK

DR. STANISLAV PAVLICA

Sprejema v Trstu
 ul. Rittmayer 13 — tel. 31-813

RADIO TRST II

Nedelja, 8. avgusta ob: 8.45: Kmetijska oddaja
 9.30: Vera in naš čas. 13.00: Glasba po željah. 17.00:
 Koncert zbora Igo Gruden iz Nabrežine. 19.00: No-
 vice iz delavskega sveta. 21.00: Verdi: RIGOLET-
 TO, opera v 3 dejanjih.

Ponedeljek, 9. avgusta ob: 14.25: Slovenski mo-
 tivi. 19.00: Mamica pripoveduje. 21.15: Koncert so-
 pranistke Ondine Otte. 22.00: Književnost in u-
 metnost.

Torek, 10. avgusta ob: 13.00: Glasba po željah
 18.40: Koncert tenorista Pavla Pokornjaja. 20.05:
 Slovenski zbori. 21.00: Radijski oder — Lichten-
 berg: MLADI GOSPOD ŠEF. 22.30: Melodije iz
 revij.

Sreda, 11. avgusta ob: 13.30: Slovenski vokalni
 dueti. 18.40: Mandolinistični sekstet »Sv. Justa«
 19.00: Zdravniški vedež. 21.15: Moški zbor Ivar
 Cankar. 23.00: Debussyjeve skladbe.

Četrtek, 12. avgusta ob: 14.00: Slovenski motivi
 19.00: Mamičina povestica. 20.05: Vokalni tercet
 21.00: Dramatizirana zgodba. 22.30: Schubert: Sim-
 fonija št. 8.

Petek, 13. avgusta ob: 13.00: Glasba po željah
 18.40: Koncert mezzosopranistke Justine Vugove
 20.05: Zbor Slovenske filharmonije. 21.00: Tržašk
 kulturni razgledi. 22.15: Iz angleških koncertnih
 dvoran.

Sobota, 14. avgusta ob: 13.30: Slovenski motivi
 16.00: Oddaja za najmlajše. 19.00: Pogovor z ženo
 20.05: Iz operetnega sveta — pojeta sopranistka
 Ondina Otta in tenorist Dušan Pertot. 21.00: Vo-
 kalni oktet. 22.20: Dvočakovi slovanski plesi.

DROBNE VESTI

Opozorilo naročnikom in bralcem

Pretekli teden nam je pošta prepozno dostavila
 dopise iz Gorice, zato nismo mogli v zadnji številki
 priobčiti poročila o sejah goriškega mestnega sveta
 in drugih dopisov.

POPRAVEK

V št. 9 N. L. nam je tiskarski škrat skvaril v po-
 ročilu o zrelostnih izpiti v Gorici dva priimka, ki
 se pravilno glasita: Erakovič (in ne Grakovič) ter
 Rešič (in ne Rešivi).

»Novi list« lahko kupite v naslednjih razproda-
 jalnicah:

- v Gorici: v vseh razprodajalnicah časopisov;
- v Trzinu: v trafiki Vitello, ul. D. d'Aosta 94;
- v Doberdolu: v trafiki Gergolet Franc;
- v Ronkah: v trafiki Gregorin;
- v Krminu: v razprodajalnici Pecorali Mercede
 ul. Matteotti 18;
- v Ločniku: v trafiki De Fornasari.

STARE ŠTEVILKE NOVEGA LISTA

Zvedeli smo, da si mnogi želijo nabaviti stare
 številke Novega lista, da bi tako lahko imeli v ce-
 loti roman, ki izhaja v podlistku. Uprava jih ima
 še nekaj na razpolago. Pohitite!

TISKOVNI SKLAD NOVEGA LISTA

Za naš list so darovali: Simon Preschern — Tr-
 biž 900 lir; Sosič ing. Milan — Opčine 400 lir; N.
 N. — Boršt 900 lir.

K stroškom za list so prispevali še drugi bralci,
 ki jih bomo omenili prihodnjic. Darovalcem se pri-
 srčno zahvaljujemo! Listu je vsaka pomoč dobro-
 došla. Čim bolj ga bodo bralci podpirali, tem lep-
 še in skrbneje ga bomo mogli urejevati.

Izdaja Konzorcij Novega lista z dovoljenjem A.I.S.
 Odgovorni urednik Drago Legiša
 Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

TOVARNA

Princič

KRMIN - CORMONS - TEL. ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalni-
 ce, jedilnice, kuhinje, i t d. Izvrši vsako
 delo po naročilu. Prodaja po tovarni-
 škkih cenah, jamči za solidno delo.

jatelj takoj vtaknil med ustnice. »Pazi, da ne boš vdihaval!« mi je
 zašepetal.

Z morečim neugodjem sem sprejel medtem že tudi svojo kadilno
 pripravo iz umazanih rumenih prstov in se delal, kakor da bi vle-
 kel iz nje. Posnemajoč Smithov zgled sem polagoma spuščal glavo
 niže in niže, dokler se nisem po nekoliko minutah po dolgem zvalil
 tik poleg prijatelja na tla. »Ladja se potaplja!« je nekdo potožil z
 neke sosedne klopi. »Glej, podgane!«

Krčmar je bil neslišno odšel in prijelo se me je čudno čustvo
 osamelosti. Goltanec se mi je zaradi hlapov izsušil; glava me je bo-
 lela. Zdajci začujem Smithov šepet: »Do zdaj gre naša stvar dobro.
 Ne vem, ali si ti opazil: takoj ob tvoji strani so neke stopnice, ki
 so na pol zakrite z razcapano zaveso. Doslej nisem ničesar sumlji-
 vega zapazil — vsaj ne mnogo. Toda če se kaj plete, bodo vsekakor
 počakali, dokler midva novodošleca ne pristaneva v opijskem para-
 dižu. Pst!«

Svareče mi je stisnil laket. Skozi na pol priprte veke sem uzrl
 skoraj pošastno prikazen. Ležal sem negibno ko klada, toda z nape-
 timi mišicami. Pošast se je utelesila, ko se je s čudovito gibnimi
 kretnjami splazila v sobo. Smrdeča leščerba je metala slab soj, da
 so se videle po dolgem zleknjene postave le kot senčni risi; tu kaka
 izsušena roka, rjava ali rumena, tam kako mrtvaško obličje, naokrog
 pa ogabni zdihljaji in stokanje kakor iz kakega ostudnega živalske-
 ga zbora. Bilo je kakor pogled v pekel, ki bi ga gledal kak kitajski
 Dante.

Ta, ki je bil pravkar vstopil, je stal zdaj tako blizu, da sem mo-
 gel spoznati mrliško blede, pergamentno lice z malimi, poševnimi,
 ozkimi očmi in na mršavem, grbastem truplu pokvečeno glavo s ki-
 to. Nekaj odurno grozotnega je bilo v krinkastem izrazu tega popa-
 čenca z dolgimi, prekrizanimi rokami.

Sodeč po Smithovem opisu ta postava z okostnjaškim obrazom
 in mačje prožnimi gibi ni v nobenem oziru bila podobna Fu-Man-
 čuju. Toda nekaj mi je reklo, da smo na pravi sledi — da je ta člo-
 vek moral biti doktorjev pripadnik. Brez najmanjšega dvoma sem
 vedel, da je pred nama član te strašne morilske tolpe, in videl, ka-
 ko se rumenec tiho plazi bliže in bliže.

In gledal je naju!

Še nekaj drugega, nekaj, kar me je vznemirilo, je priklenilo mo-
 jo pozornost: stokanje in sanjavo mrmranje na klopih je ponehalo.
 Navzočnost skrivljene postave je povzročila delno tišino, kar je bilo
 dokaz, da so vsaj nekateri kadilci omamo le glumili. Nayland Smith
 se ni ganil in tudi jaz, zanašajoč se na temo, sem ležal negibno, ven-
 dar pa sem zapazil, kako se je mrtvaška glava nagibala niže, dokler
 ni bila le nekoliko centimetrov od mene. Tedaj sem popolnoma za-
 tislil oči.

Opredni prsti so se dotaknili moje desne veke. Ker sem slutil,
 kaj temu sledi, sem očesna jabolka zaobrnil navzgor. Spretno je hi-
 la veke dvignjena in potem spet izpuščena. Mož je odšel. Rešil sem
 položaj! In ko sem se spet zavedel tišine okoli sebe — tišine, v ka-
 teri je poslušalo, kakor sem si domišljjal, stotero ušes — sem se raz-
 veselil svoje prisotnosti duha.

(Nadaljevanje prihodnjic)